

SUKUPOLVIEN VÄLINEN OIKEUDENMUKAISUUS TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄSSÄ

Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Pro gradu -tutkielma

2024

Tekijä: Petra Wood
Oppiaine: Taloustiede
Ohjaaja: Jaakko Pehkonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

<i>Tekijä</i> <i>Petra Wood</i>	
<i>Työn nimi</i> <i>Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus työeläkejärjestelmässä</i>	
<i>Oppiaine</i> <i>Taloustiede</i>	<i>Työn laji</i> <i>Pro gradu -tutkielma</i>
<i>Aika (pvm.)</i> <i>8.12.2024</i>	<i>Sivumäärä</i> <i>46</i>
<i>Tiivistelmä – Abstract</i> Eläkejärjestelmän kustannuksista on keskusteltu Suomessa jo pitkään. Viime vuosina keskustelua on aiheuttanut erityisesti eläkejärjestelmän kestävyys, kun väestöllinen huoltosuhde on heikentynyt ja Suomen julkinen velka on kasvanut. Tässä tutkielmassa tarkastellaan Suomen eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuutta. Lähteinä käytetään erityisesti kirjallisuutta eläkemenoihin liittyvistä ennusteista ja laskelmista. Lisäksi työssä tuodaan esiin asiantuntijoiden näkemyksiä. Työn alussa tarkastellaan oikeudenmukaisuuden määritelmiä ja mittauksia. Sen jälkeen tarkastellaan Suomen eläkejärjestelmän rakennetta, kustannuksia ja rahoitusta, sekä verrataan Suomen järjestelmää kansainvälisesti. Luvussa kolme kuvataan vuosina 2005 ja 2017 tehtyjä eläkereformeja ja parhaillaan suunnitteilla olevaa vuoden 2025 eläkereformia, erityisesti niiden lähtökohtia, tavoitteita ja mahdollisia vaikutuksia. Lopuksi esitetään yhteenveto, sekä päätelmiä järjestelmän oikeudenmukaisuudesta eri sukupolvien kesken ja pohditaan mahdollisia jatkotutkimuskohteita. Tarkasteltujen lähteiden perusteella voidaan sanoa, että eläkejärjestelmä saattaa olla epäoikeudenmukainen 1940–1950 luvuilla syntyneiden suurten ikäluokkien jälkeisille ikäpolville, eivätkä uudistukset välttämättä kaikilta osin tue sukupolvien välistä tasa-arvoa. Syynä siihen ovat eritasoiset eläkemaksut ja eläkkeet syntyvyyden vähenemisen ja ikääntymisen myötä, sekä julkistalouden ongelmat.	
<i>Asiasanat</i> Eläkepolitiikka, oikeudenmukaisuus, julkinen talous, sisäinen tuotto, peliteoria, Musgraven sääntö, sukupolvitilinpito	
<i>Säilytyspaikka</i> Jyväskylän yliopiston kirjasto	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLLYS.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET.....	7
2.1 Oikeudenmukaisuuden käsite kirjallisuudessa	7
2.2 Oikeudenmukaisuus taloustieteessä.....	9
2.3 Mittarit.....	10
2.4 Makrotaloudellisten tekijöiden yhteys eläkkeisiin	17
3 SUOMEN ELÄKEJÄRJESTELMÄ	22
3.1 Työeläkejärjestelmän kuvaus.....	22
3.2 Työeläkkeiden kustannusten ja rahoituksen kehitys	25
3.3 Järjestelmän vertailu kansainvälisesti.....	28
3.4 Työeläkereformit, niiden perustelut ja vaikutukset	33
3.4.1 Eläkeuudistus 2005	33
3.4.2 Eläkeuudistus 2017	34
3.4.3 Eläkeuudistus 2025	36
4 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	39
LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastellaan työeläkkeiden ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta Suomessa. Julkista keskustelua on aiheuttanut kasvaneiden eläkekustannusten rahoittaminen, kun huoltosuhde heikkenee, julkinen velka on yhä suurempi ja tulevaisuudessa eläkkeet jäävät yhä pienemmiksi. Valtion tulot eivät ole kattaneet julkisia menoja noin viiteentoista vuoteen.

Samalla kun julkinen talous heikkenee, on aiheellista pohtia, saavatko tulevaisuuden eläkeläiset maksuilleen koskaan vastinetta. Hallitusohjelmassa 2023 luvataan vahvistaa julkistaloutta ja talouskasvua, jotta saavutetaan ylisukupolvinen menestys ja hyvinvointi. Sen pyrkimyksenä on myös eläkkeiden riittävyys, kattavuus ja rahoituksen kestävyys, kuitenkin velan kasvua ja budjetin alijäämää rajoittaen. (Valtioneuvosto [VN], 2023.) Myös Tela pitää sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta keskeisenä mittarina eläkeuudistuksissa (Pelkonen, 2024).

Eläkejärjestelmästä keskusteltaessa ovat usein läsnä käsitteet ikäluokka, ikäpolvi tai sukupolvi. Sukupolvi on eri aikoina syntyneiden ihmisten jatkumo. Sukupolvella voi olla yhteinen sukupolvikokemus, esimerkiksi sodan jälkeen syntyneet. Tiettyinä aikana syntyneet ryhmät muodostavat ikäluokan tai ikäkohortin. Ne ovat sukupolvea tarkempia termejä. (Pelkonen, 2024.)

Mitä on sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus työeläkejärjestelmässä? Rawls käsitteli oikeudenmukaisuuden käsitettä korostaen puolueettomuutta, vapautta ja tasa-arvoa yksilöiden välillä teoksessaan *Theory of justice* (Rawls, 1971). Toisaalta eläkejärjestelmien oikeudenmukaisuudessa on hyötyä myös Musgraven säännöstä (Musgrave, 1980), joka painottaa riskien tasa-arvoista jakoa sukupolvien välillä. Vrousalis (2016) määritteli oikeudenmukaisuuden yhdeksän eri suuntauksen mukaan, joissa nykysukupolvien preferenssit määräävät tulevien ikäluokkien saaman hyödyn tason. Harsanyin (2008) Bayesilaista peliteoriaa voidaan mallintaa epävarmoissa tilanteissa, kuten eläkkeiden rahoitus ja eläkeläisen hyöty.

Rawlsin (1971) ja Musgraven (1980) teorioihin perustuen eläkemaksut ja eläkkeet on oltava tasapuoliset sukupolvien välillä Suomen tapaisessa jakojärjestelmässä. Riskinjako, vähimmäistoimeentulo ja oikeudenmukainen elintaso on taattava seuraavallekin sukupolvelle.

Tässä tutkielmassa esitellään alkuun oikeudenmukaisuuden erilaisia määritelmiä. Seuraavaksi kuvataan mittareita, joilla eläkkeiden oikeudenmukaisuutta voidaan tarkastella, sekä Suomen eläkejärjestelmää, sen rakennetta ja piirteitä. Jotta voidaan selvittää sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta, on välttämätöntä tarkastella sekä saatujen eläkkeiden, että maksettujen eläkemaksujen suuruutta, sekä miten niitä on laskettu. Kokonaiskuvan luomiseksi vertaillaan, miten Suomi on asettunut kansainvälisissä vertailuissa. Myös Suomen eläkejärjestelmään tehtyjä uudistuksia, ja niiden tavoitteita ja vaikutuksia tarkastellaan. Viimeinen kappale 4 sisältää tiivistelmän ja päätelmiä tutkielmasta.

Uusitalon (2002) vuosituhannen alun analyysin mukaan oikeudenmukaisuus sukupolvien kesken vaatii uutta politiikkaa, jossa aktiivisen työväestön ja eläkeläisten kesken edut ja maksut jaetaan tasapuolisesti. Oikeudenmukaisuuden merkitys eri sukupolville ja yksilöille kokonaisuudessaan liittyy eläketurvan lisäksi muuhun julkistalouteen ja julkisiin palveluihin sekä tulonsiirtoihin eri aikoina (Pelkonen, 2024).

Julkisalojen ja yksityisalojen työntekijöiden eläkevakuutuksissa on joitain poikkeuksia. Yksinkertaisuuden vuoksi työssä on keskitytty enemmän yksityisalojen eläkkeisiin, koska suuri osa lähteistä keskittyy niihin. Tekstissä on selitetty, milloin käsitellään yksityisalojen eläkkeitä, ja milloin kaikkia eläkkeitä.

Tutkielmassa on käytetty osittain tekoälyä (Chat gpt) avuksi aihepiiriä käsittelevien sisältöehdotusten löytämisessä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Oikeudenmukaisuuden käsite kirjallisuudessa

Oikeudenmukaisuuden määritelmillä on koko historian ajan pyritty selvittämään, kuinka resurssit ja velvoitteet tulisi jakaa eri demografisten ryhmien tai ikäkohorttien kesken (Esim. Aristoteles 384 Ekr-322 Ekr, Smith, A. 1723–1790, Harsanyi, J. 1920–2000, Rawls, J. 1971, Vrousalis, N. 2016). Harsanyi ja Rawls olivat viime vuosisadan huomattavimmat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tutkijat (Fleurbaey, Salles & Weymark, 2008).

Ylisukupolvisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan eri aikoina syntyneiden tasa-arvoista kohtelua. Aiheesta on Suomessa käyty julkista keskustelua johtuen kohonneista eläkemaksuista ja hoivakuluista. Talouskasvu on hidastunut; samalla väestö ikääntyy, syntyvyys vähenee, hoivasuhde heikkenee ja eläkkeeseen oikeuttavaa työuraa on pidennetty. Seuraavassa kuvataan sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta Rawlsin (1971) ja Vrousalisin (2016) oikeudenmukaisuusteorioiden mukaan.

Jokaisella yhteiskunnan jäsenellä on Rawlsin (1921–2002) oikeudenmukaisuuden teoriassa oikeus hyvään elämään. Rawls, Harvardin yliopiston professori ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden teoretikko, käsitteli oikeudenmukaisuutta teoksessaan *Theory of justice* (1971). Hänen mukaansa oikeudenmukaisuus kuuluu jokaiselle yksilölle silloinkin, vaikka tämä olisi tietämättömyyden verhon takana, ei tietäisi asemaansa tai oikeuksiaan yhteiskunnassa, eikä edes sitä, mitä on hyvä elämä.

Määritelmä painottaa yhteiskunnan jäsenten vastuuta järjestää paras mahdollinen elämä kansalaisille missä oloissa tahansa. Rawlsin mukaan jokaisella yksilöllä tulee olla mahdollisimman suuri oikeus perusvapauteen, eli oikeus omiin valintoihin ja toimiin mahdollisimman laajasti, olettaen, että toisten oikeudet eivät siitä kärsi. Eroperiaatteen mukaan taloudellinen ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus on järjestettävä niin, että heikoin yksilö hyötyy siitä ja eriarvoisuuden asema on kaikkien saatavilla. (Rawls, 1971.)

Vrousalis (2016) kuvasi sukupolvien välistä oikeudenmukaisuudetta esimerkillä loputtomasti seilaavasta laivasta, johon välillä tulee uusia matkustajia, ja osa poistuu. Laiva kaipaa korjausta ja huolenpitoa, kenen vastuulle se jää? Mitä mitataan matkustajan saama hyöty, sekä oikeudenmukaiset kustannukset? Kysymyksiin voidaan Vrousalisin mukaan vastata oikeudenmukaisuuden erilaisten suuntausten avulla. Niitä ovat egalitarismi, preferentialismi, sustainabilismi, resursismi, kapabilitiarismi, sufficientarismi, utilitarismi, prioritarismi ja luck egalitarismi. (Vrousalis, 2016.)

Vrousalis määrittää **egalitarismin** (tasa-arvo) siten, että jokaisella on oikeus saada vähintään saman verran hyötyä, kuin kenen tahansa toisen. Sukupolvien välisessä oikeudenmukaisuudessa se voidaan tulkita niin, että jokainen

sukupolvi saa vähintään saman suuruisen eläkkeen ja muun hyvinvoinnin, kuin edellinen sukupolvi. Vastaavasti **preferentialistit** (mieltymysten mukaisuus) uskovat hyödyn jakamiseen henkilön preferenssien, henkilökohtaisten mieltymysten tai tarpeiden mukaan (Vrousalis, 2016). Esimerkiksi sairas eläkeläinen tarvitsee enemmän julkista sairaanhoitoa tai taloudellista tukea verrattuna terveeseen. Työikäinen tarvitsee usein enemmän tuloja vaikkapa lastensa kustannuksiin ja asuntolainan maksuun, kuin velaton vanhus.

Sustainabilismi (kestävyys) on puolestaan pysyvää tyytyväisyyttä preferenssin mukaan, eli se ei saa ainakaan vähentyä yli ajan. Tässä suljetaan pois epätäydellisen informaation vaikutus preferensseihin ja huomioidaan oikea ja riittävä tieto kyseisestä asiasta. (Vrousalis, 2016.) Eläkekontekstissa kestävyys on seuraavan sukupolven vähintään yhtä suurta tyytyväisyyttä eläkeajan toimeentuloon ja hyvinvointiin, kuin on ollut aiemmilla ikäluokilla.

Resursismin (resurssien hyödyntäminen) mukaan resurssit pitää jakaa oikeudenmukaisesti ja kestävästi ihmisten kesken. Taloudellisten voimavarojen käytön pitää lisätä kaikkien ihmisten hyvinvointia, eikä niitä saa tuhjata. (Vrousalis, 2016). Makrotason esimerkkejä resursismista ovat kulutuksen rajoittaminen, kierrätys ja luonnonsuojelun toimenpiteet. Suuntauksen mukaan eläkkeiden jaon, eli sen, miten paljon kukin saa ja miten paljon maksaa, pitäisi lisätä kaikkien hyvinvointia. Vähenevän rajahyödyn takia voisi olettaa, että resurseja jaetaan tasa-arvoisemmin, tarpeen mukaan. Resurssien tuhlaamisen välttämiseksi on tärkeintä, että jokaisella yksilöllä on vähintään perustarpeet täyttävä hyvinvointi ja elintaso, eivätkä varat kerry harvoille.

Kapabilitiarismin (kapasiteetin hyödyntäminen) mukaan on oleellista, mitä ihminen voi tehdä tai olla hyötyä saadessaan. Hyvinvointi tulee käsittää kapabilitiarismin mukaan yksilöiden kykyjen ja mahdollisuuksien perusteella, ei vain taloudellisen tilanteen perusteella. (Vrousalis, 2016.) Mahdollisuudet kykyihin ja taitoihin on siten pyrittävä allokoimaan tasaisesti yhteiskunnassa, jotta yksilöllä olisi mahdollisuus saavuttaa omat tavoitteensa, henkilökohtaisten preferenssiensä mukaan. Eläkkeiden kontekstissa kapasiteetin hyödyntämistä voisi olla se, että vaikka eläkkeiden määrä yksilöiden kesken vaihtelee, julkishyödykkeenä tarjottava sairaanhoito tai lääkekorvaukset mahdollistavat terveyden ja toimintakyvyn ylläpidon ja huolenpidon.

Sufficientarismi (perustarpeiden tyydyttäminen) edellyttää, että kukin sukupolvi saa riittävästi hyötyä, vertailu toisiin ei ole relevanttia. Määritelmän mukaan sukupolven ei tarvitse säännöstellä resurssien käyttöä, vaikka toiminta tuhoaisi esimerkiksi luontoa tai aiheuttaisi köyhyyttä. Sufficientarismi edellyttää, että perustarpeet tyydyttävä eläke rahoitetaan jatkossakin. (Vrousalis, 2016.)

Utilitarismin (hyödyn ja onnen maksimointi) mukaan hyöty maksimoidaan mahdollisimman suurelle joukolle, esimerkiksi eläkkeet eri sukupolville. **Prioritarismi** (tärkeysjärjestys) kuuluu edellisen alaluokkaan suosien mahdollisimman suuren, mutta huonommin voivan joukon hyödyn ja/tai hyvinvoinnin kasvattamista, ei niinkään pienemmän ja paremmin voivan ryhmän hyödyn lisäämistä. (Vrousalis, 2016.) Eläkekontekstissa prioritarismi voidaan määritellä niin, että matalatuloisten eläkeläisten saamia eläkkeitä ja julkisia palveluita parannetaan, mahdollisesti kiristämällä verotusta korkeammissa tuloluokissa.

Yksilön hyödyn tai hyvän 'tuurin' täytyy olla tasa-arvoinen muiden yhtä hyviä päätöksiä ja toimia tehneiden kanssa **Luck egalitarismin** (onnekkisuuden tasa-arvo) mukaan. Yksilölliset erot, jotka eivät ole henkilön oman toiminnan seurausta, eivät saa Vrousalisin (2016) mukaan olla syy epätasa-arvoiseen hyödyn jakoon. Määritelmän mukaan hyviä elintapoja noudattavien, samaa työtä tehneiden eläkkeen on oltava sama, huolimatta siitä, sairastuvatko he, vai pysyvät terveinä, *ceteris paribus*. Saman koulutuksen saaneiden eläkkeen on oltava tasa-arvoinen, riippumatta siitä, saivatko he koulutustaan vastaavaa työtä vai pyrkimyksistään huolimatta eivät, *ceteris paribus*. Eläkkeen eri sukupolvien välillä on oltava sama muiden yhtä hyviä päätöksiä ja toimia tehneiden kanssa.

Vrousalis (2016) korosti, että sukupolvien välisissä dimensioissa mittaamisongelma on suuri. Hänen mukaansa nykysukupolvien preferenssit vaikuttavat vahvasti tulevaisuuteen: nyt elävät voivat muokata sosiaalista ja luonnon ympäristöä niin, että tulevaisuuden sukupolvien tyytyväisyys täyttyy alemmalla hyödyn tasolla, jolloin he eivät vaadi paljoa. Seuraavien sukupolvien on tyydyttävä mahdolliseen eläkkeen laskuun, jos syntyvyys ei kasva, työperäinen maahanmuutto lisääntyy, tai rahastoidut eläkkeet ole tuottoisia. Vrousalisin (2016) mukaan mahdollisesti jopa geenien muokkauksella voidaan tulevaisuudessa vaikuttaa ihmisten preferensseihin.

On aiheellista pohtia, kuinka pitkälle tulevaisuuteen vastuu yltää. Rawlsin määritelmän perusteella sukupolven velvoite on säästää seuraavia sukupolvia varten riittävä määrä hyötyä, mutta on epäselvää, mikä on riittävä määrä. (Vrousalis, 2016.) Eläkekontekstissa tämän voisi tulkita niin, että kukin sukupolvi käyttää taloudellisia resursseja huomioiden tasa-arvoisuuden seuraavalle sukupolvelle. Esimerkkinä voisi olla luonto, jonka pilaamista täytyy ehkäistä seuraavia sukupolvia varten. Eläkkeet edellisille sukupolville kustannetaan pääosin työntekijöiden eläkemaksuilla. Tässä esimerkissä maksava sukupolvi ei ole vastuussa siitä, kuinka eläkepolitiikka ja säästäminen on aiemmin hoidettu.

2.2 Oikeudenmukaisuus taloustieteessä

Oikeudenmukaisuuden problematiikassa taloustieteen kontekstissa voidaan hyödyntää taloustieteilijä Musgraven vuonna 1980 esittämää Musgraven sääntöä (Musgrave, 1980) sekä taloustieteilijä Harsanyin Bayesiläistä peliteoriaa (Fleurbaey ym., 2008).

Väänänen (2018) kuvaa Musgraven säännön perustuvan siihen, että eläkkeidenjakojärjestelmässä taloudellisesti ja poliittisesti kestävä ja samalla oikeudenmukainen eläkevarojen jako on lyhyen aikavälin *pay-as-you-go*-tasapainossa. Kyseessä on eläkkeiden jakojärjestelmä, jossa edellinen sukupolvi -eläkemaksujen muodossa- rahoittaa seuraavan sukupolven eläkkeet. Musgraven säännön mukaan eläkemaksuilla vähennettyjen palkkatulojen suhde eläkkeisiin pysyisi muuttumattomana. Tällöin kumpikaan osapuoli - työikäiset tai eläkeläiset- ei kärsisi kohtuuttomasti talouden negatiivisista shokeista. Toisaalta voidaan

pohtia, toteutuuko oikeudenmukaisuus niin, että työeläkemaksujen summa vastaisi aikanaan saatavaa eläkettä. (Väänänen, 2018.)

Väänänen (2018) mukaan Musgraven säännön puutteita ovat mm. eläkkeen tason huomioimatta jättäminen. Kaavamainen sääntö ei myöskään huomioi oikeudenmukaisuutta eri väestöryhmien elintason tai hyvinvoinnin eteen tehdyn työmäärän välillä. Sääntö ei huomioi elinajan pitenemisen suhdetta eläkeajan ja toisaalta työuran pituuteen. Lisäksi eläkemaksun korotus kasvattaa verokiilaa nettotulojen ja työnantajan kustannusten välillä, jolloin myös työllistyminen kärsii. (Väänänen, 2018.)

Musgraven sääntö on parhaimmillaan pohdittaessa useiden sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta koko elinkaaren ajalta. Toistaiseksi riskinkantajina ovat olleet eläkemaksujen maksajat, eli työväestö. Siksi on rationaalista analysoida sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden toteutumista, mikäli vähenevä väestö kantaa riskin ja kustannukset edeltäjistään, suuremmista sukupolvista. (Väänänen, 2018.)

Eri sukupolvien intressejä, riskejä ja epävarmuuden haasteita voidaan lähestyä myös taloustieteilijä Harsanyin (1920–2000) kehittämällä Bayesin epätäydellisen informaation peliteorialla (Fleurbaey ym., 2008). Teoriaa voidaan hyödyntää epävarman tilanteen mallintamisessa eläkejärjestelmän osapuolten - työntekijät, työnantajat, valtio, eläkevakuutusyhtiöt - kesken joko samassa sukupolvessa tai niiden välillä. Osapuolet eivät välttämättä tiedä toistensa tulevia preferenssejä, taloudellisia tilanteita tai demografisia kehityksiä, mikä luo epävarmuutta. Peliteorian avulla voidaan arvioida eri toimijoiden tekemiä rationaalisia päätöksiä epävarmoissa eläkepäätöksissä. Peliteoriassa osapuolet pyrkivät voittoon ja parhaaseen utiliteettiin, tavoitellen parhaita valintoja ja sopimuksia, sitoutumalla niihin, ja samalla olettaen muidenkin toimivan rationaalisesti. (Kultti, 1994.)

Peliteorian avulla voidaan analysoida, miten eri sukupolvet tekevät päätöksiä säästämisen ja kuluttamisen välillä huomioiden, että he eivät tiedä tarkkaan tulevaa eläkejärjestelmän kestävyyttä tai politiikan muutoksia. Eläkejärjestelmän suunnittelussa Bayesin peliteorialla voidaan mallintaa päätösten vaikutuksia yksilöiden käyttäytymiseen, kun tulevat makrotalouden olosuhteet ovat epävarmoja. (Downs & Rocke, 1995.)

2.3 Mittarit

Eläkkeiden oikeudenmukaisuutta voidaan mitata erilaisilla mittareilla, joilla selvitetään esimerkiksi suhdetta eläkemaksujen ja -saatavien välillä, eläkesaatavien vaihtelua sukupolvien välillä tai eroja eläkeikien välillä.

Luvussa käsitellään vain niitä mittareita, jotka ovat keskeisiä tässä tutkielmassa. Niitä ovat sukupolvitilinpito, sisäinen tuotto, korvausaste, eläkkeen suhde bruttokansantuotteeseen, rahastointi, palkkakerroin, eläkeindeksi, eläkeikä ja elinaikakerroin.

1. Sukupolvitilinpito

Sukupolvitilinpidon menetelmässä tarkastellaan nykylainsäädännön puitteissa eroja elinkaaren tulojen ja menojen välillä. Toisin sanoen, kunkin ikäluokan elinkaaren aikana saaduista tulonsiirroista ja julkisten palvelujen arvosta vähennetään elinkaaren aikana suoritettuja julkiset maksut, kuten verot ja sosiaaliturvamaksut, mukaan lukien eläkemaksut. Myös rahastotuotot huomioidaan sukupolvitilinpidossa. Kyseinen menetelmä mahdollistaa myös julkistalouden sektorien kestävyysarvioinnin. (Pelkonen, 2024.)

Kotamäki & Vaittinen (2019) laskivat, että ikääntymisen aiheuttamat kustannukset ovat johtaneet julkisen talouden kestävämpään tilaan. Heidän soveltamassaan sukupolvitilinpidon menetelmässä arvioitiin, että kestävyysvaje on 3–5 % bruttokansantuotteesta. Kestävyysvajeella tarkoitetaan julkistalouden pitkän aikavälin tulojen ja menojen erotusta. Väestön ikääntyminen seuraavina vuosikymmeninä on kestävyysvajeen keskeinen tekijä. (VM, 2022.) Vuosina 1976–2005 syntyneiden ennustettiin jäävän kestävyysvajeen nettomaksajiksi, jolloin kyseisten kohorttien sukupolvitilinpito jäisi negatiiviseksi, kun se laskettiin arviointihetkestä eteenpäin (Kotamäki & Vaittinen, 2019).

Uusitalo (2002) havaitsi laajan keskustelun käynnin siitä, onko suuri ikäluokka saanut kohtuuttoman paljon tulonsiirtoja, erityisesti eläkkeitä, verrattuna heidän maksamiinsa tulonsiirtoihin. Tasa-arvoisessa tulojaossa jokaisen yksilön tulisi maksaa eläkemaksuja sen verran, kuin hän saa eläkkeellä ollessaan. Vaihtoehtoisesti jokainen sukupolvi maksaa eläkemaksuja sen verran, että eläkkeet eivät jää seuraavan sukupolven maksettaviksi. Ehdotus on haastava, kun yksilöiden elinikää ja eläketuloja on vaikea ennustaa. Uusitalon (2002) mukaan myös talouskasvun ja ikärakenteen muutokset vaikeuttavat kyseisen menetelmän täytäntöönpanoa. (Uusitalo, 2002.)

Koko elinkaaren maksujen ja tulonsiirtojen vertaaminen toisiinsa antaa laajemmin kuvan oikeudenmukaisuudesta sukupolvien välillä, kuin seuraavassa esiteltävä sisäinen tuotto. Ongelmana sukupolvitilinpidossa on kuitenkin erityisesti vanhempien tilastotietojen saatavuus (Pelkonen, 2024). Elinkaaren mittaaminen ja vertailu voidaan luotettavasti toteuttaa vasta elinkaaren päätyttyä (Uusitalo, 2002).

2. Sisäinen tuotto

Sisäinen tuotto on laskelma siitä, paljonko yksilö saa vastinetta maksamilleen eläkemaksuille. Positiivinen sisäinen tuotto tarkoittaa, että eläkemaksusuoritukset ovat pienemmät, kuin eläketulot. ”Sisäinen tuotto on diskonttokorko, jolla tarkasteltavan ryhmän maksujen ja etujen nykyarvo muodostuu yhtä suureksi” (Risku, 2015). Työeläke on turva vanhuuden tai työkyvyn heikentymisen varalle, joten sisäistä tuottoa kohdistuu eniten pitkäikäisille tai työtehtävissä, joissa on suurin riski menettää työkykynsä (Tela, 2024).

Sisäinen tuotto vaihtelee viiden vuoden syntymävuosikohorteittain Taulukon 1 mukaan (Eläketurvakeskus [ETK], 2023). Taulukossa nähdään inflaatiohuomioiden laskennalliset reaalityötöt yksityisalojen työntekijöiden eläkkeistä,

poissulkien merimiesten työeläke. Verotusta laskelmassa ei ole huomioitu. Aikavälillä 1940–2000 syntyneistä eniten eläkemaksuista on hyötynyt ennusteen mukaan vuosina 1940–1944 syntynyt kohortti ja sen jälkeen tuotto on laskeva. Alkaen syntymävuosikohortista 1970 tuotto on alle 2 % ja sen jälkeen syntyneillä pysynyt lähes muuttumattomana. (ETK, 2023.)

TAULUKKO 1 Yksityisalojen palkansaajien reaalityttö syntymävuoden mukaan, % (muokailtu taulukosta ETK, 2023).

	Syntymävuosi												
	1940	-45	-50	-55	-60	-65	-70	-75	-80	-85	-90	-95	2000
Sisäinen tuotto, %	6,6	5,0	4,0	3,3	2,6	2,2	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8

Sisäisen tuoton laskennassa voidaan Telan mukaan huomioida myös minimieläkkeet; Kelan kansan- ja takuueläke. Ne vähentävät ikäluokkien eläkemaksuista saamaa hyötyä, kun Kelan eläke vähenee työeläkkeen kasvaessa. (Pelkonen, 2024.) Jos sisäinen tuotto lasketaan keskiarvoisena summana koko ikäkohortille, jää huomioimatta ikäryhmän sisäiset tuloerot. Sukupolvien tai ikäkohorttien vertailu ei ilmennä kaikkien yksilöiden sisäistä tuottoa, vaan ikäkohortin keskiarvon. (Tela, 2024.)

Pelkonen (2024) kritisoi sisäisen tuoton mallia kapeaksi oikeudenmukaisuuden määritelmäksi. Julkisessa keskustelussa oikeudenmukaisesta eläkejärjestelmästä on huomioitava tulonjakokysymykset eri ikäluokkien välillä. Sisäisen tuoton määrittäminen mahdollistaa ikäluokkien elinkaaren aikaiset eläkemaksujen ja eläketulojen arvioinnin, mutta sukupolvitilinpäidon nähdään olevan kattavampi lähestymistapa. Eläkeuudistuksissa on aiheellista huomioida ikäluokkien aseman kehitys suhteessa toisiinsa koko elinkaaren aikana, ei vain eläkkeen näkökulmasta. (Pelkonen, 2024.)

Laskelmat ovat ennusteita, jotka tarkentuvat vasta ikäluokan elinkaaren päätyttyä. Jos sekä etuus, että maksu nousevat prosentuaalisesti saman verran, erotus, eli sisäinen tuotto ei välttämättä rahamääräisesti ole kasvanut. (Risku, 2015.)

3. Korvausaste

Korvausaste on eläketulon prosentuaalinen osuus aiemmasta palkasta. Se kuvaa eläkkeen osuutta keskipalkasta henkilölle, joka on työskennellyt nuoruudesta eläkeikään maakohtaisten ikärajojen mukaan. Korvausasteiden vertailu maiden välillä on haastavaa työurien keston vaihdellessa. (ETK, 2024.)

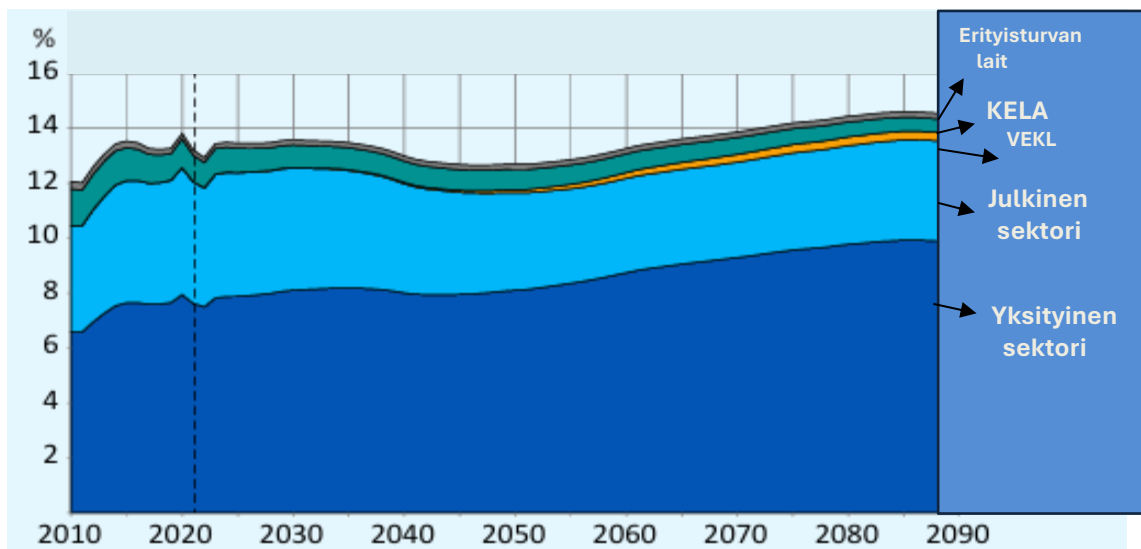
Eläkkeen määrää ja oikeudenmukaisuutta voidaan verrata esimerkiksi joko keskiarvon ja mediaanin, tai prosentuaalisen korvausasteen perusteella eri ikäluokissa. Eläkkeiden tulevia arvoja arvioidaan ennustelaskelmilla ja eläkeuudistuksilla. (Tela, 2024.) Oksanen (2002) huomautti jo yli 20 vuotta aiemmin, että väestön ikääntyminen johtaa eläkemenojen kasvuun. Jos eläkeikä ja korvausaste pysyvät samoina, työntekijöiltä vaaditaan aiempaa suurempia maksuja kattamaan ne (Oksanen, 2002). Vaikka Suomessa jo tehtyjen muutosten seurauksena

tulevaisuudessa eläkkeiden korvausasteet laskevat, reaaliset euromäärät tulevat silti kasvamaan palkkatason kasvun myötä. (Tela, 2024.)

4. Eläkkeet suhteessa bruttokansantuotteeseen

Eläkemenojen suhdetta BKT:een voidaan pitää yhtenä mittarina oikeudenmukaisesta eläkepolitiikasta (ETK, 2024). Uusitalo (2002) ennusti, että eläkemenot nousevat 2000-luvun alkupuolen 11 %:sta yli 16 %:iin BKT:sta ja työeläkemaksu 21 %:sta noin 32 %:iin palkkasummasta vuoteen 2030 mennessä. Sitten nousu hidastunee, mikäli rahastojen tuotto paranee ja eläkeikä nousee. Aiempina vuosikymmeninä eliniän nousu pidensi vain eläkkeellä oloaika. (Uusitalo, 2002.)

Vuonna 2021 eläkkeiden osuus BKT:sta oli 13,2 %. Vuoden 2023 korkeat indeksikorotukset nostivat eläkkeiden osuutta BKT:sta 13,6 %:iin. Osuus pysynee lähes samalla tasolla vuoteen 2035 saakka ja sen jälkeen vaihtelee, ollen korkeimmillaan 2080-luvulla yli 14 %. (Tikanmäki, Reipas, Lappo, Merilä, Nopola & Sankala, 2022 ja ETK, 2024). Mikäli kasvuvauhti pysyy edelleen samana, vaikuttaa, että eläkkeen suhde bruttokansantuotteeseen on pienempi, kuin Uusitalo (2002) ennusti.

KUVIO 1 Eläkemenojen suhde bruttokansantuotteeseen vuosina 2010–2090, ennustelaskelma (ETK², 2024.)

Eläkeläisten määrän kasvun ennustetaan loppuvan vuonna 2035, ja eläkkeiden suhde BKT:een kääntyy laskuun. Kuvio 1 osoittaa, että suhde laskee vuosina 2040–2050, jonka jälkeen suhde taas kasvaa. Eläkkeensaajien määrän ennustetaan kasvavan jälleen vuonna 2050. (ETK², 2024.)

5. Rahastointi

Suomessa on käytössä osittainen rahastointi, joten työeläkemaksuilla rahoitetaan kyseisen vuoden eläkkeitä ja poliittisilla päätöksillä määrätty osuus eläkemaksuista ohjataan rahastoon. Eläkemaksujen osittainen rahastointi allokoiki riskiä

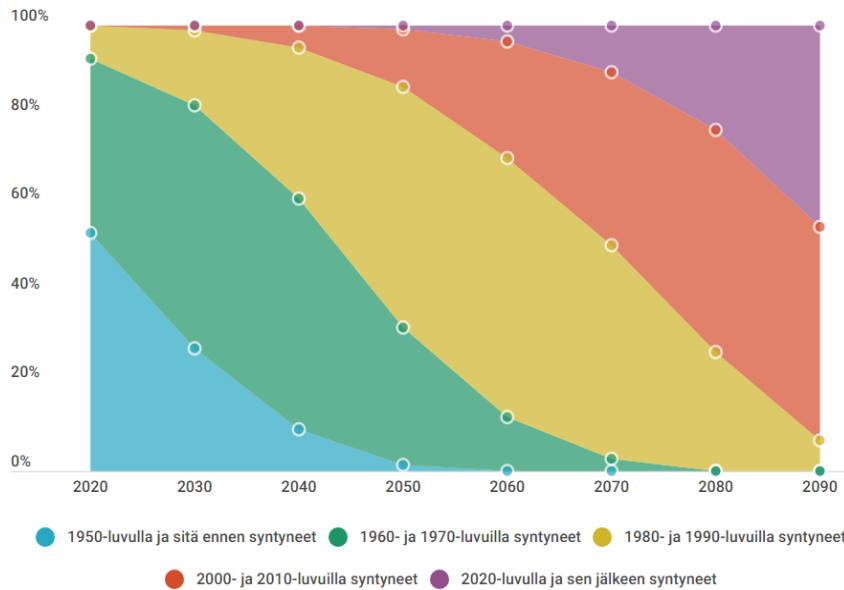
rahoitus- ja työmarkkinoiden kesken, tasoittaen eläkemaksujen eroja erikokoisten sukupolvien välillä. Rahastoinnin kannattavuus kuitenkin edellyttää, että pitkällä aikavälillä tuotto kasvaa enemmän kuin palkat. (Tela, 2024.) Rahastoinnin hyödyt; pienemmät eläkemaksut tai suuremmat eläkkeet realisoituvat vasta hyvin pitkällä aikavälillä. Lyhyellä aikavälillä sillä on vain maksuja korottava vaikutus. (Risku, 2015.)

Vuonna 2023 osittaisen rahastoinnin seurauksena Suomessa yksityisalojen työntekijät ja työnantajat säästivät 1,5 %-yksikköä eläkemaksuissa. Luvussa 3.2. esitettävän kaavion mukaan eläkevarojen reaaliarvo on noin 2,5- kertaistunut vuodesta 2002 vuoteen 2023. (ETK, 2024.) Rahaston arvo muuttuu, kun rahastosta siirretään varoja eläkkeisiin, rahastoon sijoitetaan eläkemaksujen osuuksia tai sijoitusten tuottavuus tai inflaatio muuttuu.

Telan selvityksessä Eläketurvakeskuksen laskelmien mukaan vuoden 2021 lopussa eläkevastuu oli noin 771 miljardia euroa. Eläkevastuu on kertyneiden eläkeoikeuksien arvo, eli tuleva eläkevelka. Se on tarvittava rahaston arvo- sisältäen tulevat tuotot- ja sen tulee kattaa kaikki jo kertyneet eläkeoikeudet, vaikka eläkemaksuja ei enää kerättäisi. Yksityis- ja julkisen alojen rahastojen arvo yhteensä oli vuoden 2021 lopussa 257,5 miljardia euroa, eli se kattoi tuolloin noin 33 % eläkevastuista. (Tela, 2024.)

Yksityisalojen työeläkkeiden rahastointi kohdentuu työntekijäkohtaisesti, joten eri ikäluokille voidaan laskea niiden osuudet rahastosta. Vuonna 2021 Telan ja ETK:n laskelmien perusteella yksityissektorin rahastojen arvosta noin kolmannes oli varattu kyseisen vuoden vanhuuseläkkeisiin, eli yli 65-vuotiaille. Noin kaksi kolmasosaa varoista jäi alle 65-vuotiaille, joista enemmistö ei ole vielä eläkeiässä. Samojen instanssien mukaan suurin osuus eläkerahastojen varoista kyseisenä vuonna oli kerätty 50-luvulla syntyneiltä, eli jotka tällä hetkellä ovat työeläkkeen saajia. (Tela². 2024.). Kyseisen ikäryhmän sijoitusten osuus rahastoissa on mahdollisesti suuri siksi, että 50-luvulla syntyneiden määrä on ollut suuri samalla kun eläkkeiden sekä niiden saajien määrät ovat tuolloin olleet alhaisemmalla tasolla. Näinollen säästöön on jäänyt enemmän. Rahoitusosuus ei kuitenkaan välttämättä ole 50-luvulla syntyneitä henkilöä kohden suurin.

Kuviossa 2 on ennuste eri syntymävuosikohorttien osuudelle kerätyistä rahastovaroista yksityissektorilla. Osuudet jakautuvat ajassa kunkin ryhmän työura- ja eläkeajan mukaan eli osuus kasvaa, kunnes kyseessä oleva ikäryhmä jää eläkkeelle, ja osuus alkaa laskea. (Tela², 2024.)

KUVIO 2 Ennuste eri ikäluokkien rahasto-osuuksien kehityksestä 2020–2090, Vanhuuseläkkeitä varten varatut rahastot yksityissektorilla (Tela² ja ETK, 2024).

Tela vakuuttaa eläkkeiden riittävän tuleville sukupolville. Rahastoja ei käytetä etujassa vanhempien sukupolvien hyväksi, koska ne eivät silloin riittäisi työikäisten omiin tuleviin eläkkeisiin. Se johtaisi vääjäämättä tulevien eläkeläisten eläkkeiden jättämistä nykyisten lasten eli tulevien työikäisten maksettavaksi korotettujen eläkemaksujen muodossa. (Tela, 2024.)

Toisaalta Risku (2015) huomautti, että suurin osa eläkkeistä on kuitenkin rahoitettu työeläkemaksuista suoraan ja rahaston osuus ei ole ollut merkittävä. Julkisuudessa käydään keskustelua siitä, että jatkossa eläkkeet tulevat laskemaan merkittävästi ja että juuri nykyiset eläkeläiset saavat enemmän kuin ovat maksuihin osallistuneet. Mikäli suurempi osuus eläkemaksuista olisi jo aiemmin rahastoitu, eivät eläkemaksut olisi kasvaneet nykyiselle tasolle. Eläkkeiden kustannukset olisivat samat, mutta maksuvastuut jakaantuneet tasaisemmin. Se olisi vaatinut toteutunutta vielä alhaisempaa yksityistä ja julkista kulutusta, esimerkiksi koulutuksesta karsimista nuoremmilta ikäpolvilta. Rahastointiosuuden korotus nyt aiheuttaisi kustannukset nykyisille nuorille, koska sijoitustuottojen merkittävät hyödyt näkyvät hyvin pitkällä aikavälillä. (Risku, 2015.)

Telan näkemyksen mukaan sijoitusosuuden kasvattamisen yhteydessä on aiheellista kysyä, kuka siitä hyötyy, miten ja minkä takia? Jos tuotto käytetään välittömien eläkemaksujen pienentämiseen, se ei välttämättä hyödytä tulevaisuuden sukupolvia. Kotamäki & Vaittinen (2019) kuitenkin huomauttavat, että Suomen eläkerahastojen nettovarallisuus on positiivinen, toisin kuin monessa muussa OECD-maassa.

Toisin kuin yksityisten alojen eläkemaksut, julkissektorin uusia työeläkemaksuja ei enää sijoiteta rahastoon. Rahastoa kerrytettiin 1980-luvulta lähtien; sillä varauduttiin ennakkoon tuleviin maksuihin ja pidettiin eläkemaksut kohutuullisina. 2010-luvun jälkeen rahastoa ei ole enää kerrytetty, vaan sitä on alettu purkamaan ja varoilla rahoittamaan eläkekustannuksia. (TELA, 2024).

6. Palkkakerroin ja eläkeindeksi

Palkkakertoimella määritetään uusi, alkava eläke. Se saadaan korottamalla työuran tulot eläkkeen alkamisajankohdan tasolle painottaen 80 % palkkojen ja 20 % kuluttajahintojen kehitystä. Eläkeindeksillä korjataan jo maksettavia eläkkeitä samaan tapaan, mutta painotus on päinvastainen: työuran palkkatasoa painotetaan 20 % ja hintatason kehitystä 80 %. (Kotamäki & Vaittinen, 2019.)

Pyykkönen & Pyykkönen (2021) arvioivat, että sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta tavoiteltaessa työeläkeindeksi on muutettava vain hintojen kehitykseen perustuvaan elinkustannusindeksiin (Pyykkönen & Pyykkönen, 2021). Hintatasolla on taipumus kasvaa palkkoja nopeammin.

7. Eläkeikä

Työuraa pitkittämällä pyritään rajoittamaan eläkemenojen kasvua. Syntymävuoden perusteella laskettava alin vanhuuseläkeikä on esimerkiksi vuonna 1955 syntyneellä noin 63 vuotta, ja vuonna 2006 syntyneellä jo noin 69 vuotta. Eläkeikä-laskurin mukaan 1955 syntyneen laskennallinen elinaika eläkkeellä on vajaa 22 vuotta, ja 2006 syntyneellä vajaa 23 vuotta. (ETK³, 2024.) Vuonna 2006 syntynyt saavuttaisi tällöin eläkeiän kuusi vuotta myöhemmin, jotta saisi mahdollisesti olla eläkkeellä vuoden kauemmin, kuin vuonna 1955 syntynyt.

8. Elinaikakerroin

Suomalaisten eliniän pitkittyessä, on eläketulot allokoitava aiempaa pidemmälle ajalle työuran jälkeen. Yksilön elinikää ei voida etukäteen tietää, joten elinaikakertoimen laskelmaan käytetään keskimääräistä elinikää syntymävuoden perusteella. Kerroin määritellään lopullisesti, kun henkilö täyttää 62 vuotta. (ETK, 2024 ja Tikanmäki ym., 2022.)

Ensimmäinen elinaikakertoimen indeksiluku oli 1,0 vuonna 2009 vuonna 1947 syntyneille. Sen jälkeen kerroin on laskeva. (ETK, 2024.) Ikäkohortin keskimääräisen eliniän noustessa, kuukausittainen eläke laskee elinaikakertoimen mukaan. (ETK, 2024 ja Tikanmäki ym., 2022) Työntekijä voi kuitenkin kompensoida eläkkeen määrän laskun työuraa pidentämällä. (Viklund, Ramberg, Mielonen & Lappalainen, 2011.)

Kun eläkemenojen kasvua rajoitetaan elinaikakertoimella, se ennakoii epäoikeudenmukaisuutta nuoria ikäluokkia kohtaan, mikäli työeläkkeen alaikäraja nousee, mutta eläkkeellä oloaika pysyy muuttumattomana. Näin siksi, että nuorempien sukupolvien elinikä kasvaa, mutta pitenevän työuran jälkeen eläkevuo-sia olisi mahdollisesti saman verran, kuin aiemmin syntyneillä. (ETK, 2024.) Toisaalta myös keskimääräinen työuran aloitusikä on siirtynyt myöhemmäksi (Työeläkevakuuttajat [Tela], 2024).

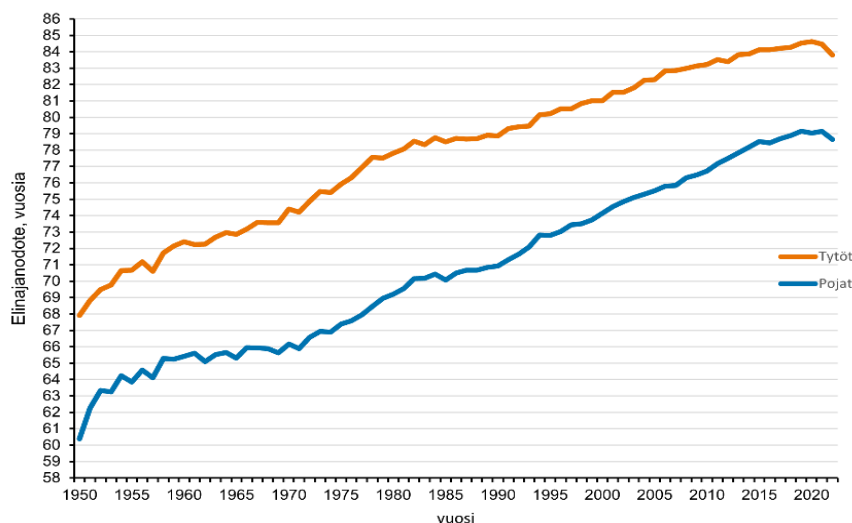
2.4 Makrotaloudellisten tekijöiden yhteys eläkkeisiin

Tässä luvussa tarkastellaan makrotaloudellisia tekijöitä, joilla on yhteys eläkemaksuihin ja eläkkeisiin, ja sitä kautta oikeudenmukaiseen hyödyn jakoon. Esimerkiksi valtion velkaan ja huoltosuhteeseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan eläkejärjestelmän kautta. Elinajanodote on kasvanut jatkuvasti ja sen negatiivisena ulkoisvaikutuksena eläkekustannukset ja vanhuuden hoivakulut suurenevät. Käsiteltäviä tekijöitä ovat elinajanodote, huoltosuhde, kestävyysvaje, valtionvelka, talouskasvu ja työllisyys sekä verotus.

1. Elinajanodote

Elinajanodote on kasvu-uralla Suomessa (Kuvio 3) ja vaikuttanut eläkkeen määrään Suomessa vuodesta 2009 lähtien. Elinajanodotteen kasvu muuttaa demografista rakennetta ja kasvattaa huoltosuhdetta, kun syntyvyys samaan aikaan laskee. (Kotamäki & Vaittinen, 2019.)

Kuolleisuus kuitenkin kasvoi vuonna 2022, jolloin kuolleiden määrä oli 5200 enemmän, kuin vuotta aiemmin. Korkeamman kuolleisuuden seurauksena elinajanodote laski 0,6 vuotta tytöillä lähes 84 vuoteen ja 0,5 vuotta pojilla noin 79 vuoteen. Vuoden 2023 kokonaiskuolleisuus, noin 61 000 henkeä, oli suurin kuolleisuusmäärä vuoden 1944 jälkeen Suomessa. (Tilastokeskus, 2023 ja 2024.)

KUVIO 3 Elinajanodote Suomessa vuosina 1950–2022 syntyneille (Tilastokeskus, 2023).

2. Huoltosuhde

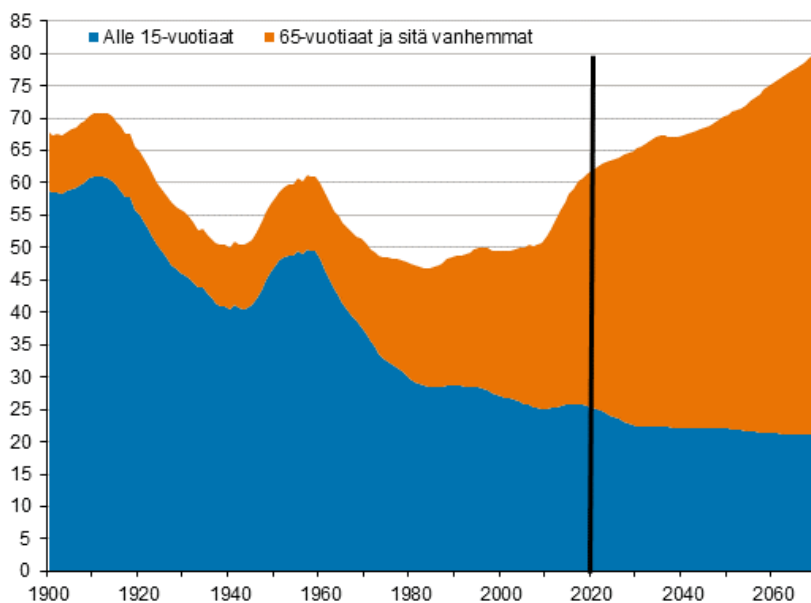
Huoltosuhde määrittää lasten ja vanhusten osuuden suhdetta työikäisiin tai vain vanhusten osuutta työikäisiin. Väestön ikääntyessä huoltosuhde kasvaa, korottaen julkisia kustannuksia työntekijää kohden.

Eläkeläisten määrä kasvoi vuosina 1987–2019 miljoonasta 1,5 miljoonaan samalla, kun työllisten määrä on pysynyt lähes samalla tasolla. Kehitys on

seurausta nuorempien ikäluokkien huomattavasti pienemmästä määrästä, joka johtaa yhä heikkenevään huoltosuhteeseen. Vuonna 1987 huoltosuhte oli noin 0,43 huollettavaa työkäistä kohden ja vuonna 2020 huoltosuhte oli noin 0,63 huollettavaa työkäistä kohden. (Pyykkönen & Pyykkönen, 2021.)

Suurten ikäluokkien 60-vuotiaana eläkkeelle jäännin seuraamuksista kärsivät Pyykkönen & Pyykkönen (2021) mukaan nuoremmat ikäluokat, kun julkis-talous heikkenee eläke- ja hoivamenojen kasvaessa. He esittivät sukupolvien vä-listä oikeudenmukaisuutta eläkejärjestelmässä ja työurien pidentämistä. Heidän mukaansa oikeudenmukaisessa sukupolvisopimuksessa eläkeikä on suhteessa taloudelliseen huoltosuhteeseen. Tällöin eläkeiän korotus olisi kestävä ratkaisu silloin, kun eläkeläisten osuus kasvaa.

Kasvava huoltosuhte on analyysin mukaan ratkaistava joko vähentämällä hyvinvointia, tai lisäämällä työllisyyttä. Kun eläkemenot vievät neljänneksen julkisista menoista, julkisten hyvinvointipalvelujen menoja joudutaan vähentämään. Jos ja kun eläkemaksuja korotetaan, vaikutus on sama kuin verotuksen kiristäminen: työllisyys kärsii sekä työnhakijan, että työnantajan näkökulmasta. (Pyykkönen & Pyykkönen, 2021.) Kuvio 4 osoittaa huollettavien määrän 100 työkäistä kohden Suomessa 1900-luvulta lähtien.

KUVIO 4 Huoltosuhteen kehitys Suomessa, % (Tilastokeskus, 2024.)

Kuviosta nähdään, että huoltosuhte on ollut alimmillaan 1980-luvulla, mutta ikääntyneiden osuuden kasvu on alkanut jo paljon aiemmin. Korkeimmillaan huoltosuhte oli edellisen vuosisadan alussa, mutta silloinkin vanhusten osuus oli pieni ja lasten puolestaan suuri. Lapset ovat kuitenkin henkilökohtainen valinta kasvattaa huoltosuhdetta, kun taas edellisen sukupolven suuntaan huoltosuhteen tasoon ei yksilö tai ikäluokka voi itse vaikuttaa.

Viime vuosikymmeninä huoltosuhte on koko ajan kasvanut, ja vuonna 2020 huoltosuhte oli jo yli 60 %, josta vanhusten osuus oli yli puolet. Elinikä

pitenee, myös vanhukset elävät pidempään, ja samalla syntyvyys on jatkuvasti heikentynyt.

Toisaalta huoltosuhteessa voidaan verrata vain yli 65 vuotta täyttäneiden suhdetta 15–64 vuotiaisiin. Näin laskettuna suhde oli noin 37 % vuonna 2021 ja tulee olemaan noin 45 % vuonna 2040 ja vuonna 2090 noin 66 %. Suomen väestön ennustetaan kasvavan 2030-luvun puoliväliin saakka, ja sen jälkeen vähentyvän. Huoltosuhteen heikkenemisen arvioidaan johtuvan sekä yli 65 vuotta täyttäneiden osuuden kasvusta, että työikäisten määrän laskusta. (Tikanmäki ym., 2022.) Jos työikäisen määritelmää nostettaisiin 15 vuodesta ylöspäin, huoltosuhte olisi vielä heikompi.

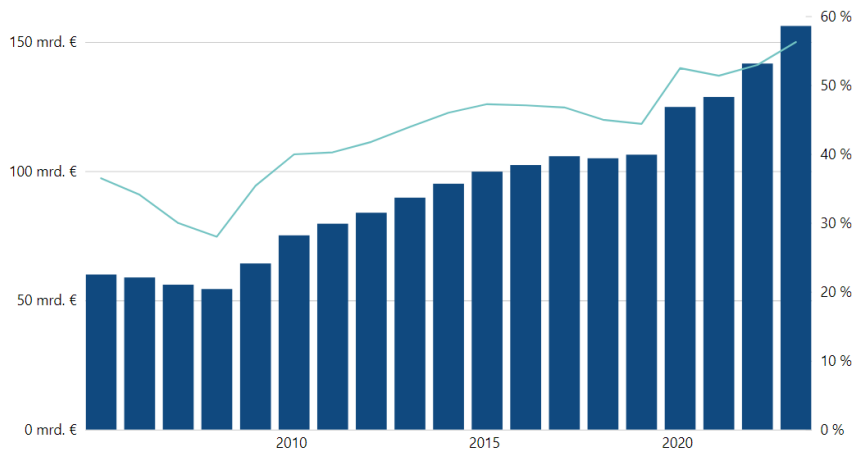
3. Kestävyysvaje

Pitkän aikavälin epätasapaino valtion tulojen ja menojen välillä johtuu pitkälti huoltosuhteen kasvamisesta, hoivamenojen ja elinajan kasvusta. Pitkän aikavälin kestävyysvajeen arvioidaan olevan 4 % BKT:sta, vuoden 2024 tasolla sen ennustetaan olevan 10 miljardia euroa. (VM, 2024 ja VN, 2024.) Julkisen sektorin menot ovat olleet jatkuvasti tuloja suuremmat vuodesta 2009 alkaen. (Tilastokeskus², 2024 ja VM², 2024).

4. Valtionvelka

Maksettavien eläkkeiden määrällä on vaikutusta julkiseen talouteen ja sitä kautta mahdollisen velan tarpeeseen. Samalla kun huoltosuhte kasvaa, velka veronmaksajaa kohden on yhä suurempi.

Kuten Kuvio 5 osoittaa, Suomen valtionvelka on jatkuvasti kasvanut sekä euromääräisesti, että osuutena bruttokansantuotteesta. Erityisen jyrkkää kasvu on ollut viime vuosina. Suomen valtionvelan markkina-arvo vuoden 2002 lopussa oli yli 63 miljardia euroa, ja vuoden 2023 lopussa jo noin 147 miljardia euroa. Vuoteen 2023 inflaatiokorjattuna vuoden 2002 luvut ovat $1,47 \times 63,07$ eli noin 93 mrd euroa. Velka inflaatiokorjattuna oli kasvanut siis 21 vuodessa noin 1,5-kertaiseksi. Heinäkuun 2024 lopussa velka oli noin 167 miljardia euroa, joka asukasta kohden on 29 611 euroa. (Valtiokonttori, 2024.)

KUVIO 5 Valtion velka € suhteessa BKT:een (Valtiokonttori, 2024).

5. Talouskasvu ja työllisyys

Taloukasvu kasvattaa työllisyyttä, pienentäen huoltosuhdetta ja mahdollisesti myös eläkemaksuja, jos eläkkeet pysyvät ennallaan. Toisaalta korkeat eläkemaksut nostavat yritysten palkkakustannuksia, joka voi heikentää työllisyyttä ja siten myös taloukasvua. Jos työllisyys merkittävästi laskisi, jäisivät eläkekulut yhä pienemmän osuuden maksettavaksi, nostaen työeläkemaksuja. Tämä aiheuttaisi työvoimakustannusten kasvamisen tai eläkkeiden alenemisen. (Tela, 2024.)

Suomen BKT on kasvanut jatkuvasti ajoittaisista suhdannelaskuista huolimatta ainakin vuodesta 1870. Vuonna 2015 asukasta kohden BKT oli 20,5 kertainen vuoteen 1870 verrattuna. (Heikkinen, 2017 ja Pohjola, 2017.) Suomen BKT on kasvanut alle 20 vuodessa 2005–2023 yhteensä noin 15 %, joka on vähemmän kuin euroalueella keskimäärin ja jopa alle 50 % Ruotsin BKT:n kasvusta samaan aikaan. (OECD, 2024.)

Tilastokeskuksen (2024) mukaan työttömyys Suomessa ei ole koskaan palautunut 90-lamaa edeltävälle tasolle. Työllisyys oli 71,5 % vuonna 2021, jonka jälkeen työllisyyden ennustetaan vakiintuvan noin 73–74 %:iin. Työllisyysasteella on viitattu yleisesti 15–64-vuotiaiden työllisyyteen. Kuitenkin alin työeläkeikä saavuttaa 65 vuoden rajan 2030-luvun alussa, jonka jälkeen työllisyys kasvaa erityisesti yli 65-vuotiailla; vuonna 1965 tai sitä aiemmin syntyneillä. (Tikanmäki ym., 2022.) Vaikuttaa siltä, että lievä työllisyyden kasvu ei työllistä nuorempaa ikäluokkaa, vaan yli 65-vuotiaita, jotka ilman elinaikaindeksiä olisivat jo eläkkeellä. Eläkemaksujen maksajat, työntekijät, hyötyisivät pienempien eläkemaksujen muodossa, mutta työnhakijoille työllisyyden kasvusta ei välttämättä ole hyötyä.

6. Verotus

Verotuksen kiristäminen ei ole yleisesti toivottavaa, joten eläkemaksujen korotus luo painetta tuloverotuksen laskemiselle. Verotulojen vähentäminen siis

heikentää julkistaloutta entisestään. Seuraavien 50 vuoden aikana 75 vuotta täyttävien määrä kasvaa Pyykkönen & Pyykkönen (2021) mukaan jopa 500 000 henkilöllä, joka johtaa tuntuvaan hoivamenojen kasvuun. He huomauttavat, ettei eläkejärjestelmää voi tarkastella irrallaan muusta julkistaloudesta, jonka kestävyiden täytyy olla pohjana eläkeuudistuksillekin. (Pyykkönen & Pyykkönen, 2021.)

Vuonna 2023 verotuksen muutos eläke- ja palkkatuloissa vaihteli tulotason mukaan. Samaa tuloa verrattaessa edellisvuoteen, olettaen kunnallisverot keskimääräisiksi, eläkkeen veroprosentin ennustettiin laskevan 0,1-2,3 %- yksikköä, kun palkkatulojen veroprosentin odotettiin laskevan alle 1 %- yksikön. (Ritola & Tuominen, 2023.)

3 SUOMEN ELÄKEJÄRJESTELMÄ

Eläkejärjestelmä tasaa tuloja ja kulutusta elinkaaren eri vaiheissa, ja luo turvaa sairauden ja ikääntymisen varalle. Suomessa eläkevakuutetuilla on sukupolvien välinen lupaus eläketurvasta; työkäiset maksavat eläkemaksuillaan kyseisen vuoden eläkkeet. Tällöin yksittäinen eläkkeensaaja ei kerrytä omaa eläkerahastoaan, eikä siten ole itse säästänyt tulevaa työeläkettään. (Pelkonen, 2024.)

Luvussa 3.1 kuvataan työeläkejärjestelmän rakennetta, rahoitustapaa ja eläketyyppisiä. Sen jälkeen käydään lyhyesti läpi Barrin (Barr, 2013) Eläketurvakeskukselle tekemän analyysin ja OECD-maiden MCGP Indeksien (2018 ja 2023) huomioita ja ehdotuksia Suomen järjestelmästä. Luvussa 3.2 vertaillaan Suomen mallin eroavaisuuksia kansainvälisten tutkimusten perusteella. Vertailu on haastavaa johtuen maiden erilaisista järjestelmistä. Alaluvussa esitetään myös katsoja kyselytutkimusten tuloksiin ja niiden vertailua suomalaisten ja muiden eurooppalaisten kokemuksista eläkkeisiin ja hyvinvointiin liittyen. Lopuksi käsitellään eläkeuudistuksia, niiden tavoitteita ja vaikutuksia. Useiden työeläkereformien tavoitteena on ollut tasa-arvoisempi ja kestävämpi eläkejärjestelmä. Uusimman työeläkeuudistuksen on tarkoitus valmistua vuonna 2025.

3.1 Työeläkejärjestelmän kuvaus

Julkinen työeläkejärjestelmä turvaa kansalaiset työkyvyttömyyden, tapaturmien, vanhuuden tai huoltajan kuoleman varalta.¹ Suomen työeläkkeet ovat työnantajan perusteella joko julkisen alan eläkkeitä, tai yksityisalojen eläkkeitä. (TELA, 2024.) Mahdollinen yksityisesti hankittu tai työnantajan myöntämä lisäeläke maksetaan varsinaisen eläkkeen lisäksi. (ETK, 2024.)

Euroopan eläkejärjestelmä voidaan kuvata kolmen pilarin mallilla. Pilarit edustavat sosiaaliturvaan, työsuhteeseen ja vapaaehtoisuuteen perustuvia eläkkeitä. Ensimmäisen pilarin julkisesti rahoitettu sosiaaliturvaperusteinen eläke on Suomessa kansan- tai takuueläke. Sen tarkoitus on turvata vähimmäiselintaso. Toinen pilari koostuu työsuhteeseen perustuvista, eli ansiosidonnaisista eläkkeistä. Suomessa palkasta pidätetään pakollinen työeläkemaksu, joka oikeuttaa aikoinaan eläketuloihin (ei kuitenkaan samassa suhteessa). Työsuhteeseen perustuvan eläkkeen tarkoitus on ylläpitää samaa elintasoja kuin työelämässä. (Tela, 2024.) Kolmas pilari kuvaa yksityisiä eläkkeitä ja sijoituksia, jotka ovat vapaaehtoisia. Suomessa nämä eivät perinteisesti ole olleet yleisesti käytössä (Tela, 2024 ja Vidlund, ym. 2011). Suomen työeläkejärjestelmä on niin sanottu kahden pilarin

---

¹ Julkisiin työnantajiin kuuluvat kuntien ja kuntayhtymien toimintayksiköt, kuntien liikelaitokset ja valtion budjettitalouden piirissä olevat virastot ja laitokset. Yksityisalojen työnantajia ovat yksityiset yritykset, valtio- ja kuntaenemmistöiset yritykset, valtionliikelaitokset, voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, seurakunnat, järjestöt ja säätiöt. (ETK, Tilastokeskus, 2024.)

malli, koostuen pääosin kahdesta ensimmäisestä pilarista. Sama henkilö voi saada sekä työsuhteeseen perustuvaa, että kansaneläkettä. (Kotamäki & Vaittinen, 2019.)

Pilarimallin lisäksi eläkkeet voidaan jakaa rahoitusmallin mukaan joko jakojärjestelmään tai rahastoivaan järjestelmään. Suomessa on pääosin käytössä jakojärjestelmä, eli työntekijät ja työnantajat rahoittavat työeläkemaksuillaan kyseisen vuoden eläkkeet. Jakojärjestelmään voidaan liittää myös säästörahasto, joka on käytössä julkisalan työntekijöillä. Se suojaa tulevaisuuden maksujen korotuspaineilta, kun osa eläkkeistä voidaan rahoittaa aiemmin säästetyistä varoista. (Tela, 2024.)

Täysin rahastoiva järjestelmä kerää työeläkemaksut työväestöltä ja säästää ne tulevaisuuteen. Näin säästäneet henkilöt saavat aikanaan omat varansa käyttöön, usein korkojen kera, mutta sijoitetuissa varoissa on luonnollisesti riskinsä. Mallissa jokainen sukupolvi säästää siis itse eläkkeensä. (Tela, 2024.)

Yksityisalojen eläke toimii osittain rahastoivalla periaatteella, eli kombinaationa edellä mainituista. Osa työeläkemaksusta ohjataan kyseisen vuoden eläkemaksuihin ja osa rahastoihin ja sijoituksiin. Rahastot toimivat osittain vuotuisten eläkkeiden rahoituksen lähteenä, vaikkakin suurin osuus kerätään kunkin vuoden työeläkemaksuina. Näin eläkemaksuja voidaan periä vähemmän kuin täydessä jakojärjestelmässä. (Tela, 2024.)

Yksityisalojen eläkemaksuista siirretään vuosittain rahastoon noin viidesosa ja sieltä rahoitetaan saman vuoden eläkkeistä noin neljäsosa. Rahastoon siis tulee ja sieltä veloitetaan joka vuosi eläkkeitä, eikä rahastoa koskaan voida käyttää tyhjäksi. Vuodesta 2013 alkaen yksityisten alojen eläkkeitä on rahoitettu eläkemaksujen lisäksi rahastovaroilla. (Tela, 2024.)

Eläkkeen määrällinen peruste jaetaan perinteisesti kahteen tyyppiin, etuus- ja maksuperusteiset eläkkeet. Suomessa eläkkeet ovat etuusperusteisia, eli eläkeläisillä on oikeus tietyn tasoiseseen, työtulon tasoon ja työuran pituuteen perustuvaan eläkkeeseen. Riskin kantavat tällöin eläkemaksujen joustaessa palkansaajat ja yrittäjät eläkemaksujen maksajina. (ETK, 2024 ja Kotamäki & Vaittinen, 2019.)

Toinen määrällinen peruste on maksuperusteisuus, jossa eläkkeet joustavat tarvittaessa, eläkemaksujen pysyessä aiemmalla tasolla. Tällöin riskin kantavat eläkeläiset. (Väänänen, 2018.) Maksuperusteisuus edellyttää, että myöhemmin saatava eläke joustaa kiinteän eläkemaksun suuruuden, sekä siitä saatavan tuoton perusteella (ETK, 2024).

Työeläkejärjestelmä koostuu useista eri eläkkeistä (Taulukko 2). Niitä ovat tällä hetkellä vanhuus-, osittainen varhennettu vanhuus-, työkyvyttömyys-, työura- ja perhe-eläkkeet, sekä kuntoutusetuudet (Tela, 2024 ja Kotamäki & Vaittinen, 2019). Työeläke muodostuu työuran pituuden, palkkatason ja eläkelainsäädännön perusteella (Tela, 2024). Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea myönnetään työikäisille. Sen sijaan, vanhuuseläkettä maksetaan ikään perustuen (Kela, 2024).

Suomessa asuvia työeläkkeen saajia oli vuoden 2023 vuoden lopussa yhteensä yli 1,5 miljoonaa. Sama henkilö saattaa saada eläkkeitä useasta eri työeläkekategoriasta. (Mainittu luku sisältää jokaisen henkilön vain kerran). Eri

elämäntilanteissa eläkkeiden maksajia ovat työeläkelaitokset ja Kela kuten Taulukko 2 osoittaa.

TAULUKKO 2 Eläkelajit ja niiden maksajat (Mukaillen lähteestä KELA, 2024).

Maksaja	Eläkkeet työkyvyn heiketyssä	Eläkkeet eläkkeellä	vanhuus-	Eläkkeet omaisen kuoltua
Työeläkelaitokset (yksityiset tai julkinen KEVA)	Ammatillinen kuntoutus, kuntoutustuki, työkyvyttömyyseläke tai osatyökyvyttömyyseläke	Osittainen eläke	vanhuus-	↓
	Työuraeläke			
Kela	Sairauspäiväraha, erilaiset kuntoutusmuodot ja kuntoutusraha, määrälläinen kuntoutustuki tai työkyvyttömyyseläke	Varhennettu eläke	vanhuus-	
	Takuueläke			
Sekä työeläkelaitokset ja Kela	↓		Vanhuuseläke	Perhe-eläke leskelle ja lapsille
	Mahdollisesti työelämään paluu			

Suomalainen työeläkejärjestelmä on hajautettu; se on jaettu yksityiseen ja julkiseen järjestelmään ja työeläkevakuuttajia on useita (Tela, 2024). Ensisijaisesti työeläkkeen maksaa työeläkelaitokset, työntekijöiltä kerätyillä työeläkemaksuilla. Yksityisiä työeläkelaitoksia vuonna 2024 on 18 kpl, ja ne ovat yhteisvastuussa eläkkeiden maksamisesta. Julkisten alojen eläkkeistä on vastuussa KEVA. KELAN kansan- ja takuueläkkeillä täydennetään varsinaisia työeläkkeitä ja ne ovat verovaroin rahoitettuja (ETK, KELA ja KEVA, 2024).

Barr (2013) analysoi Suomen eläkejärjestelmän rakenteen etuja ja heikkouksia. Vahvuuksia olivat hänen arvionsa mukaan julkisen ja yksityisen sektorin eläkkeiden samankaltaisuus, ja eläkeoikeuksien kattavuus, koskien lähes kaikkia ansiotuloja. Hän arvioi, että osittaisen rahastoinnin järjestelmässä voidaan talouden shokkitilanteissa käyttää verovaroja ja jakaa nykyisten ja tulevien kohorttien riskiä. Pitkän aikavälin kestävyys on panostettava ajoissa, muuten kustannukset voivat jäädä tulevien kohorttien rahoitettaviksi. Barrin (2013) analyysissä Suomen vahvuus on myös, että kaikki sidosryhmät; hallitus, eduskunta, työntekijäjärjestöt, työnantajajärjestöt ja eläkelaitokset ottavat osaa eläkepolitiikkaan. Toisaalta hajautettu malli saattaa reagoida liian hitaasti esimerkiksi maksujen- tai eläkeiän korotuksiin.

Barrin (2013) ja MCGP Indeksien (2018 ja 2023) mukaan Pohjoismaissa olisi hyödyllistä huomioida muuttuvat perherakenteet, kuten avioerot, jotta eläkeoikeudet voitaisiin jakaa puolisoitten kesken. MCGPI huomioi suositeltavana myös kotitalouksien säästämisasteen kasvattamista ja velanoton vähentämistä.

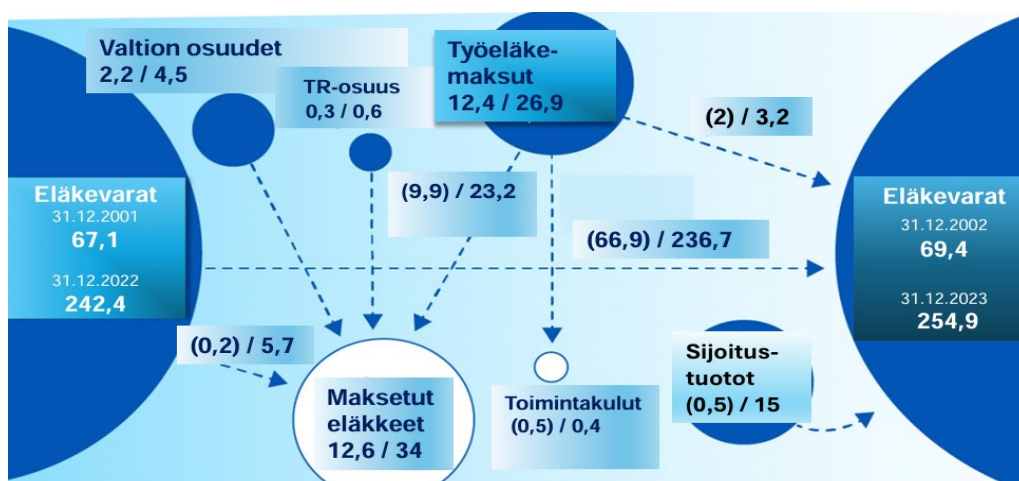
Myös rahastoinnin lisäys ja vähimmäiseläketurvan parantaminen katsotaan helpottavan Suomen eläkejärjestelmän tilaa. (ETK, 2024.) Toisaalta, mikäli kotitaloudet säästäisivät enemmän, kulutus vähenisi ja siten myös tuotanto ja ennen pitkää työllisyys. Kuitenkin korot suuren säästämistrendin vaikutuksesta laskisivat ja yritysten investoinnit lisääntyisivät, näin ainakin taloustieteen teorian mukaan. (Hougaard, Svend, Lassila, Määttänen, Valkonen & Westerhout. 2020.) Suomen sijoittumista MCGP Indeksissä ja vertailua muihin maihin tarkastellaan laajemmin luvussa 3.3.

3.2 Työeläkkeiden kustannusten ja rahoituksen kehitys

Suomessa osin rahastoivassa jakojärjestelmässä eläkemaksujen lisäksi eläkemenoja rahoitetaan pääosin kerrytetystä rahastosta ja valtionosuutena verovaroista. Seuraavassa tarkastellaan, miten rahavirrat ovat muuttuneet vuosien 2002 ja 2023 välillä. Osuudet esitetään seuraavassa Kuviossa 7. (ETK, 2024.).

Kuvio osoittaa, että 2023 kerätyistä 26,9 mrd. euron työeläkemaksuista noin 12 % on ohjattu eläkevarantoon, noin 1,5 % toimintakuluihin, ja loput maksettuihin eläkkeisiin. Osa eläkkeistä (5,7 mrd €) on rahoitettu eläkevaroista ja hie- man vähemmän valtion osuuksina. Eläkevarat ovat kasvaneet vuoden 2022 lopusta (242,4 mrd), josta vähennetty eläkeosuus (5,7mrd) ja toisaalta eläkevaran- toihin myös ohjautunut eläkemaksuista (3,2 mrd), lisäksi sijoitukset ovat tuotta- neet vuodessa 15 mrd euroa, jolloin eläkevarojen arvo seuraavan vuoden lopussa on ollut 254,9 mrd. (ETK, 2024.)

Vuodelta 2022 seuraavalle vuodelle siirtyneiden varojen tuotto 15 mrd eu- roa (6,25 %) menetti reaaliarvonsa inflaation 6,2 %) vuoksi (Tilastokeskus, 2024). Eläkevarojen reaaliarvo oli 31.12.2023 siis $0,938 \times 254,9\text{mrd}=239,1\text{mrd}$. Arvo oli heikentynyt 0,33 prosenttia eli 0.8 mrd euroa. Sijoitukset ovat pitkänajan inves- tointeja, joten arvon kehitystä on aiheellista seurata pitkällä aikavälillä.

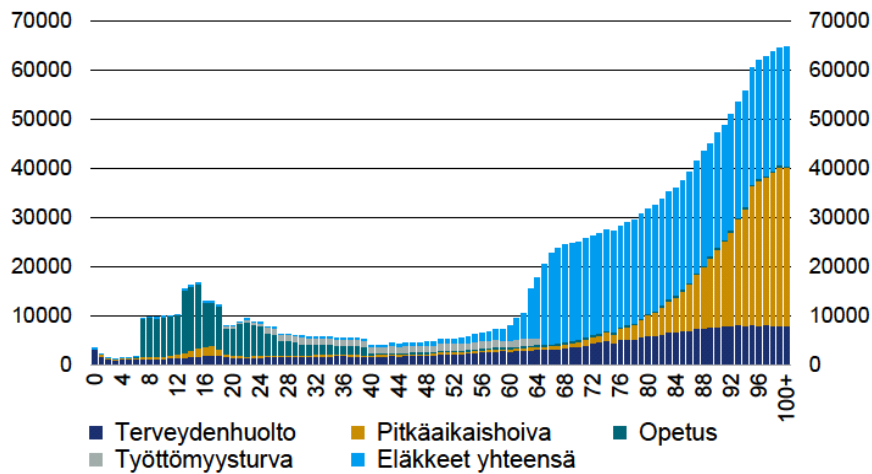

KUVIO 7 Työeläkevirit vuosina 2002/2023, mrd €. Muokattu Eläketurvakeskuksen ja Telan tiedoista. Sulutetut luvut: vuoden 2002 luvuissa on huomioitava, että sijoitustuotot, eläkevarat 2001 lähtevien nuolien sekä työeläkemaksuista lähtevien nuolien arvot ovat karkeita arvioita. TR = Työllisyysrahasto. (Kuva mukailtu lähteistä ETK ja TELA, 2024.)

Vertailun vuoksi esitettävät luvut vuosilta 2002 ja 2023 osoittavat, että reilussa 20 vuodessa valtion rahoittama osuus eläkkeistä on noin kaksinkertaistunut, ja maksetut eläkkeet lähes kolminkertaistuneet. Vuoden lopun sijoitustuotot ja kokonaiseläkevarat ovat moninkertaistuneet, joka on eläkerahoituksen kestävyttä vahvistava muutos. Kyseisissä summissa ei ole huomioitu inflaatiota. Rahanarvo vuodesta 2002 vuoteen 2023 on heikentynyt 46,85 %, (Tilastokeskus, 2024), joten inflaatiokorjattuna vuoden 2002 arvot vuoteen 2023, eli $12,6 \times 1,47$ on 18,52 mrd euroa versus 34 mrd vuonna 2023.

Vaikka työeläkkeet rahoitetaan pääosin työeläkemaksuista, eikä valtion budjetista, ovat ne kuitenkin osa sosiaaliturvaa ja talouden menoja. Vuoden 2023 julkiset menot olivat noin 148,5 miljardia euroa, josta työeläkkeiden valtion osuus oli 4,5 mrd. euroa. (Tela ja Veronmaksajain Keskusliitto, 2024.) Kun työeläkkeet tuolloin olivat kokonaisuudessaan 34 miljardia (ETK ja Tela, 2024), saadaan suhdeluksi $34 / (148,5 + 29,5) = 0,191$. Työeläkkeet olivat siis noin 19 % Suomen talouden menoista.

Valtiovarainministeriön vuonna 2022 iän mukaan jaoteltujen menojen kuviosta nähdään, kuinka eläke- ja hoivamenojen suuruus on moninkertainen verrattuna muihin ikäsidonnoisiin menoihin, esimerkiksi opetus ja työttömyysturva (Kuvio 6). Yhtä vanhuuseläkeikäistä kohden hoiva- ja eläke- ja terveydenhuolto-menot olivat korkeat, yli 60 000 euroa kyseisenä vuonna. Huoltosuhteen kasvu nostaa myös kustannuksia työikäistä kohden, ceteris paribus. (VM, 2024.)

KUVIO 6 Ikäsidonnaiset menot vuonna 2022 ikäluokittain, € (VM, 2024).

Vaikka työeläkkeellä pyritään ylläpitämään yksilön elintasoja myös eläkeiässä, eläketulo vaihtelee henkilöittäin. Pienin eläke Suomessa vuonna 2023 oli Kelan maksama takuueläke, joka täysimääräisenä oli noin 980 euroa kuukaudessa. Takuueläkettä voi saada lisäeläkkeenä henkilö, jonka muut eläkkeet tai palkkatulot jäävät alle takuueläkkeeseen. Jokaisella on oikeus vähintään takuueläkkeeseen. (KELA, 2024.) Kuitenkin Ritolan & Tuomisen (2023) mukaan takuueläke mukaan luettuna vuoden 2023 vähimmäiseläke oli noin 920 euroa kuukaudessa yksin tai puolison kanssa asuvalle (Ritola & Tuominen, 2023). Pienituloisen eläkeläisen tuloja täydentää lisäksi Kelan myöntämät muut sosiaalietuudet, esimerkiksi asumistuki ja toimeentulotuki. (ETK 2024, KELA, 2024.)

Keskimääräinen Suomessa asuvien omaeläkkeensaajien (poissulkien osaaikaeläke ja osittainen vanhuuseläke) kokonaistyöeläke oli 1078 euroa kuukaudessa vuoden 2002 lopussa ja 1826 euroa kuukaudessa vuoden 2023 lopussa. (ETK & KELA, 2003, ETK, 2024). Kokonaistyöeläke oli kasvanut lähes 70 %. Kun vertaillaan Suomessa asuvan vanhuuseläkkeensaajan keskimääräistä kokonaiseläkettä, joka oli 1119 euroa kuukaudessa vuoden 2002 lopussa ja 2068 euroa kuukaudessa vuoden 2023 lopussa, kasvu oli noin 85 %. Lukuja ei ole diskontattu eikä inflaatiota huomioitu.

Vuonna 2023 pelkkää työeläkettä sai 66 % eläkeläisistä. Samana vuonna Suomessa asuvista yli 2000 € eläkettä sai noin 48 % miehistä ja noin 30 % naisista - laskelmissa ei ole huomioitu osittaista vanhuuseläkettä saavia. (ETK, 2024.) Suomen suurin eläke on 70 000 euroa kuukaudessa. Suomessa eläkeläisten muita mahdollisia eläkeajan tuloja eläkkeiden ja sosiaaliturvan lisäksi ovat pääomatulot ja eläkeajan palkkatulot. (ETK ja Tela, 2024.)

Eläkkeiden ostovoiman odotetaan jatkuvasti kasvavan. Vuonna 2090 keskimääräisen eläkkeen ostovoima vuoden 2021 hintatasoon suhteutettuna on lähes 3300 euroa. Eläkkeiden palkkoja nopeampi kasvu on seurausta eläkeindeksin sidoksesta palkkoja nopeammin kasvavan hintatason muutoksiin. Kuitenkin arviolta vuodesta 2025 alkaen eläkkeen suhde palkkaan laskee elinaikakertoimen vuoksi. (Tikanmäki ym., 2022.) Tämän perusteella eläkkeet heikkenevät

syntymävuoden perusteella ja edellä mainittu vuoden 2090 ostovoima koskee todennäköisimmin vanhimpia ikäluokkia. Tikanmäki ym. (2022) laskelmien mukaan tulevaisuudessa eläkkeiden jakauma laajenee, kun yhä suurempi osuus eläkeläisistä on pienituloisia maahanmuuttajia. Yksityisalojen työeläkemaksu saavuttanee 26 % tason 2060-luvun lopussa, kun se vuonna 2024 oli 24,85 %. (Tela, 2024 ja Tikanmäki, 2022.)

3.3 Järjestelmän vertailu kansainvälisesti

Suomen eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuutta ja toimivuutta voi olla hyödyllistä vertailla muiden maiden järjestelmiin. Näin saadaan käsitys eläkejärjestelmien heikkouksista ja vahvuuksista, sekä Suomen järjestelmän sijoittumisesta suhteessa muihin. Seuraavassa 47 maata on vertailtu kansainvälisellä indeksillä, Mercer Global Pension Index (MCGPI) Taulukossa 3. Vuoden 2023 MCGPI mukaan Alankomaat sijoittui vertailussa parhaaksi, ja Suomi kuudenneksi. Luvun lopussa vertaillaan myös kansalaisten kokemuksia kansainvälisten kyselytutkimusten tuloksia hyödyntäen.

TAULUKKO 3 Global Pension Index 2023, top 10 maat. Parhaiten sijoittuneet maat eläkejärjestelmien perusteella (Mercel GPI, 2023).

Maa	Sija ja pisteet	Eläkkeiden riittävyys sija ja pisteet	Järjestelmän kestävyys sija ja pisteet	Hallinnon luotettavuus sija ja pisteet
Alankomaat	1.(85,0)	2. (85,6)	4. (82,4)	4. (87,7)
Islanti	2. (83,5)	3. (85,5)	1. (83,8)	13. (80,0)
Tanska	3. (81,3)	6. (82,5)	3. (82,5)	18. (77,8)
Israel	4. (80,8)	15. (77,0)	2. (82,7)	8. (84,4)
Australia	5. (77,3)	20. (70,7)	5. (78,4)	6. (86,1)
Suomi	6. (76,6)	12. (77,4)	11. (65,6)	1. (90,9)
Singapore	7. (76,3)	9. (79,8)	8. (71,6)	19. (77,0)
Norja	8. (74,4)	11. (79,4)	18. (59,1)	3. (87,8)
Ruotsi	9. (74,0)	18. (72,1)	6. (75,6)	25. (75,0)
Iso-Britannia	10. (73,0)	13. (77,3)	15. (62,7)	12. (80,6)

Hallinnon luotettavuudessa ja läpinäkyvyydessä Suomi sijoittui ensimmäiseksi jo 10. kertaa peräkkäin. Suomessa työeläkettä kertyy lähes kaikista palkkatöistä ja yrittäjyydestä, eläkekertymä on helppo tarkistaa työeläkeotteelta ja hallintokulut ovat Vidlundin (2023) mukaan kohtuulliset muihin maihin verrattuna. (Vidlund, 2023 ja MCGPI, 2023.)

Haasteita tuottavat järjestelmän kestävyys, joka Suomessa on 11. sijalla, ja eläkkeiden riittävyys, jossa Suomen sijoitus oli 12. Naapurimaamme Norja ja Ruotsi sijoittuivat Suomen jälkeen, vaikkakin Ruotsi sijoittui Suomea paremmin eläkkeiden kestävydessä. Norjan öljyrahasto ei riitä ylläpitämään eläkkeiden riittävyttä ja kestävyttä, koska samaa rahastoa käytetään myös muihin julkisiin menoihin. (Vidlund, 2023.) Eläkkeiden kestävyteen ja riittävyteen vaikuttaa osittain huoltosuhde, joka on Suomessa suurin ja kasvaa edelleen nopeammin kuin muissa Pohjoismaissa. Kun verrataan Suomea maailmanlaajuisesti, vain Japanissa ja Italiassa on suurempi osuus väestöstä yli 65-vuotiaita. (Työterveyslaitos, 2023.)

MCGP Indeksissä 2023 Suomen sijoitus kansainvälisessä vertailussa oli heikentynyt verrattuna viisi vuotta aiempaan tilanteeseen. Vuoden 2018 Mercer Global Pension Indexissä Suomi sijoittui kolmen parhaan maan joukkoon, Tanskan ja Alankomaiden lisäksi, raportoi Hougaard ym. (2020). Vuoden 2023 indeksissä Tanskan ja Alankomaiden lisäksi kolmen parhaan maan joukossa oli Suomen sijaan Islanti (MCGPI, 2023).

Alla olevassa OECD:n taulukossa (Taulukko 4) on esitetty eläkkeiden korvausasteet kolmelle palkkatasolle Tanskassa, Suomessa ja Alankomaissa vuonna 2017.

TAULUKKO 4 Eläkkeiden korvausasteet palkasta eri tulotasoilla, 2017.

Tulotaso		Tanska	Suomi	Alankomaat	OECD keskiarvo
50 % keskipalkasta	brutto	123,4	56,6	98,1	64,6
	netto	110,3	66,9	105,1	73,2
100% keskipalkka	brutto	86,4	56,6	96,9	52,9
	netto	80,2	65,0	100,6	62,9
150 % keskipalkasta	brutto	79,5	56,6	96,5	48,4
	netto	76,2	65,1	100,2	58,9

Taulukossa esitetään eläketulojen korvausasteet Tanskassa, Suomessa ja Alankomaissa sekä OECD:n keskiarvo. Luvut pätevät henkilöön, joka on aloittanut uransa vuonna 2016 20-vuotiaana ja työskentelee arvioituun eläkeikään asti: Suomessa 68 vuotta, Alankomaissa 71 vuotta ja Tanskassa 74 vuotta. (Mukailtu lähteestä OECD, 2018.)

Vuoteen 2022 mennessä Suomen korvausaste oli kasvanut 58 %:iin, ja OECD-maiden keskiarvo 55 %:iin. Tuolloin korvausaste keskiarvopalkalle laskettiin 22-vuotiaasta eläkeikään saakka kestäneestä työurasta, joka Suomen osalta on laskettu 69-ikävuoteen asti (ETK, 2024). Korvausasteen noususta huolimatta, tai ehkä juuri siksi, Suomen sijoitus vuodesta 2018 vuoteen 2023 heikkeni.

Järjestelmien erojen vuoksi maiden korvausasteet eivät ole täysin vertailukelpoisia toisiinsa. Kyseisissä maissa keskivertotuloisen korvausaste oli OECD-keskiarvoa korkeampi. Tanskassa ja Alankomaissa korvausasteet olivat erityisen korkeat, kuten myös oletetut eläkeiät. (Hougaard ym., 2020.)

Korkeat korvausasteet voivat olla seurausta suurten eläkerahastojen säästöjen vuoksi. On myös huomioitava, että Suomen bruttokorvausasteet eivät ole suoraan verrannollisia tulotasoon, sillä peruseläke on tarveharkintainen suhteessa työeläkkeisiin. Tämä tarkoittaa, että henkilöillä, joilla on lyhyempi ura, voi

olla korkeampi korvausaste. Alankomaissa tarveharkintaa ei ole, ja Tanskassa vain osittain, pienituloisille henkilöille. (Hougaard ym., 2020.) Alankomaiden etuusperusteisia järjestelmiä on kuitenkin korvattu maksuperusteisella järjestelmällä, joka sijoitustuotot ja eliniän muutokset huomioimalla lisää riskiä eläkevaikutetulle. (Vidlund ym., 2011.)

Ikääntymisen myötä korvausaste laskee eläkkeiden indeksoinnin vaikutuksesta. Eläkkeen indeksikorotus perustuu 20 % henkilön aiempaan keskimääräiseen palkkaan, ja 80 % inflaatioon. 80-vuotiailla korvausaste oli Suomessa 52 %, ja OECD:n keskiarvo 45 %. Monissa maissa nykyinen eläke-ikä on sidottu elinajan odotteeseen. Suomessa se oli vuonna 2024 alimmillaan 63 vuotta, ja Tanskassa ja Hollannissa 67 vuotta. Tanska, Hollanti ja Suomi ovat maita, joissa on korkea korvausaste suurimmalle osalle eläkeläisistä. Jokaisella on oikeus vähintään minimieläkkeeseen saavutettuaan tietyn iän. (Hougaard ym. 2020 ja ETK, 2024.) Kyseisissä maissa elinajanodote korreloi alimman eläkeiän kanssa. Suomen viimeisimmän eläkeuudistuksen päätavoitteena oli pidentää työuria sekä julkisen - että eläketalouden parantamiseksi, Hougaard ym. (2020) raportoivat.

Yhteistä vuonna 2017 oli Suomessa, Tanskassa ja Hollannissa myös se, että sosiaalietuudet ovat korkeat suhteellisen korkeat ja yksityinen eläkevakuutus ei ole yleisesti käytössä. Eläkejärjestelmän pakollisuus vähentää hallintokustannuksia ja voi olla ainoa vaihtoehto, koska muuten väestö ei ehkä ole halukas tai kykenevä säästämään myöhempiä elinvuosia varten. (Hougaard ym., 2020.) Moraalikaladolla voi olla yhteyttä ihmisten vähäiseen kiinnostukseen vapaaehtoisia eläkevakuutuksia kohtaan.

Tanska, Alankomaat ja Suomi eroavat monista muista kehittyneistä maista - mukaan lukien Yhdysvallat - myös riskinjaossa, Hougaard ym. (2020) arvioivat. Heidän mukaansa tasa-arvoinen ja yksityisen sektorin hallinnoima eläkejärjestelmä vähentää poliittisia riskejä. Kaikki ovat vakuutettuja pitkäikäisyyden varalle, sekä oikeutettuja verovaroin kustannettuun vähimmäiseläkkeeseen.

Näiden kolmen maan järjestelmien välillä on myös eroavaisuuksia. Hougaard ym. (2020) mukaan Tanskassa ja Alankomaissa eläke-etuus ei välttämättä koske osa-aikaisia, itsenäisiä ammatinharjoittajia tai työpaikan vaihtajia. Oikeus eläkkeeseen, sekä sen rahallinen määrä riippuvat ammatista tai toimialasta ja eläkkeet ovat pääosin rahastoituja. Siksi eläke-etuudet ovat riippuvaisia sijoitustuotoista, tosin Alankomaissa mahdolliset alijäämäsitteet siirtyvät osittain tuleville sukupolville, eivätkä kaikki työnantajat tarjoa eläke-etuja lainkaan. (Hougaard ym., 2020.)

Suomessa on toisin: eläkkeet ovat tulosidonnaisia samalla kertymäprosentilla ja vain osittain rahastoituja. Eläkkeet ovat tasa-arvoisempia sukupolven sisällä, mutta eivät välttämättä sukupolvien välillä. Riskin kantavat niin nykyinen, työssäkäyvä sukupolvi kuin tulevat sukupolvet, eivät nykyiset eläkeläiset edunsaajina. Tämä vaikeuttaa suomalaisten työntekijöiden "suurten ikäluokkien" eläkkeiden rahoittamista kahteen muuhun maahan verrattuna samalla, kun elinajanodote kasvaa. Käytännössä ratkaisu voisi olla etuuksien alentaminen tai niiden korkeampi verottaminen. (Hougaard ym., 2020.)

Andersen (2021) korostaa, että Suomen vertaaminen muihin Pohjoismaihin ei ole yksinkertaista, kun järjestelmät eroavat toisistaan huomattavasti. Lisäksi

hän huomauttaa, että eläke-etuuksien kansainvälisessä vertailussa ei oteta erityisesti huomioon, ovatko ne taloudellisesti kestäviä vai eivät. Hänen mukaansa maiden eläkejärjestelmien arviointia ei voi tehdä vertaamalla ikäluokkaa toiseen, tai jos eläke-etuuskäytännöt, koulutus, perheasema jne. vaihtelevat. Rahoitusmenetelmätkin voivat olla erilaisia. (Andersen, 2021.) Samoin Barr (2013) arvioi suomalaisen järjestelmän heikkoutena taipumuksen tarkastella riittävyttä ja kestävyttä erikseen, joten ilman muutoksia etuudet joko heikkenevät tai järjestelmä ei kestä. (Barr, 2013.)

Oksanen (2002) ennusti yli 20 vuotta sitten, että eläkeiän nosto, työuran jatkuminen pidempään ja sitä kautta korkeampi työvoimataso johtaa korkeampaan tuottoon, vähentäen siten vaadittua eläkepanosta henkilöä kohti. Hän huomautti myös, että nämä periaatteet johtaisivat siihen, että vuosina 2030–2040 Euroopan unionin maiden julkisen eläkejärjestelmän maksut ylittäisivät eläkemenon. (Oksanen, 2002.)

Uudistuksilla pyritään eliminoimaan eläkejärjestelmän ongelmia. Hougaard ym. (2020) kannattavat eläkemaksujen joustavuutta. He vetoavat nuorten perheen perustamisen tai suurten lainojen ottamisen vuoksi eläkemaksujen lykkäämiseen ja osuuden nostamiseen iän myötä. Heidän näkemyksensä mukaan tällaiset muutokset voisivat olla mahdollisia vakavaraisissa maissa, kuten mainitut kolme maata. (Hougaard ym, 2020.) Oksanen (2002) puolestaan pitää oikeudenmukaisena pitkäikäisten eläkeläisten suurempaa osallistuneisuutta. Hän edellyttää, että eläkemaksuissa huomioidaan pidentynyt eläkeikä.

Vuoden 2017 indeksin mukaan parhaiten sijoittuneissa Suomessa, Tanskassa ja Alankomaissa eläkejärjestelmät parantavat julkisen talouden kestävyttä ja lieventävät ikääntymisen vaikutuksia julkiseen talouteen, tulkitsevat Hougaard ym. (2020). Oksanen (2002) mukaan nostamalla maksuosuuksia Suomessa 50 % suuremmaksi, rahastot kasvaisivat vuoteen 2060 mennessä yhteensä 150 prosenttiin Suomen bruttokansantuotteesta. Toisaalta sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus toteutuisi rahoitusjärjestelmässä, jossa investointeja hajautettaisiin eri maihin. Toisin kuin nykyinen pakollinen järjestelmä, se kuitenkin edellyttäisi vapaaehtoista sijoittamista. (Ritola & Väänänen, 2023.)

Vidlund ym. (2011) vertasivat eläkejärjestelmiä Yhdysvalloissa, Suomessa ja 8 muussa Euroopan maassa. Sen perusteella Suomi eroaa muista vertailuista maista lähes jokaisen kattavalla eläkejärjestelmällä, tulotasosta ja ammatista riippumatta. Korvaustaso Suomessa oli kuitenkin keskitason alapuolella muihin 9 maahan verrattuna. (Vidlund ym., 2011.) Kuitenkin uudemman, vuoden 2023 MCGP indeksin perusteella Suomen korvaustaso oli OECD-maiden keskitasoa korkeampi (MCGPI, 2023). Korkeamman riskin, maksuperusteisten järjestelmien maissa, sijoitustuotot vaikuttavat vaihtelevaan korvaustasoon. Yhä harvenevissa etuusperusteisissa maissa, kuten Suomi, alkavien eläkkeiden korvaustasot eli eläkkeet suhteessa palkkoihin olivat korkeampia, ja riski eläkkeensaajalla vähäisempi. (Vidlund ym., 2011.)

Kyselytutkimuksissa yli 50-vuotiailta kansalaisilta tiedusteltiin taloudellisesta hyvinvoinnista, eläköitymisestä ja ikääntymisestä. Auero & Lahtela (2024)

raportoivat SHARE²-tutkimuksen tuloksista. Raportin mukaan yli 50-vuotiaista suomalaisista 64–65-vuotiaana eläkkeelle jääneet ovat tyytyväisimpiä (75 %) eläkeikänsä. (Auero & Lahtela, 2024.) Vuonna 1962 syntyneet ovat kuitenkin ensimmäinen ikäluokka, jonka alin vanhuuseläkeikä on vähintään 65 vuotta (ETK, 2024).

Kyseisen raportin mukaan yli puolet työssäkäyvistä suomalaisista haluaisi jäädä eläkkeelle mahdollisimman aikaisin, useammin kuin Tanskassa tai Ruotsissa. 65–74-vuotiaat suomalaiset vastaajat tulivat vastaustensa perusteella useimmin taloudellisesti toimeen ”helposti”, verrattuna muihin ikäryhmiin, mutta erot muihin yli 50-vuotiaisiin tasoittuivat, kun mukaan huomioitiin myös vastanneet, jotka tulevat ”melko helposti” taloudellisesti toimeen. Kun suomalaisten keskiarvoa, 42 % ”helposti” toimeentulevien vastauksia, verrattiin muiden eurooppalaisten vastauksiin, eniten ”helposti” toimeen tulivat tanskalaiset ja alankomaalaiset (71 % ja 67 %) ja huonoiten italialaiset (8 %) ja latvialaiset (6%). (Auero & Lahtela, 2024.) Voidaan huomata, että Alankomaissa ja Tanskassa, jotka ovat menestyneet hyvin OECD:n indekseissä, eläkeläisten tyytyväisyys kyselytutkimuksessakin oli korkein. Alankomaiden järjestelmä on kuitenkin siirtynyt enemmän maksuperusteisiin eläkkeisiin, kun Suomessa riskit ovat pääosin työikäisillä ja huoltosuhde Euroopan heikoin.

Ilmakunnas, Uotinen & Vaalavuo (2024) tutkivat iän ja subjektiivisen taloudellisen hyvinvoinnin yhteyttä. Euroopassa yli 64-vuotiailla oli 39 % todennäköisyys kokea toimeentulovaikeuksia, nuoremmilla luku oli 46 %. Suomessa kyseinen luku oli yli 64-vuotiailla vain 15 %, kun 50–64-vuotiailla se oli 27 %, ja sitä nuoremmilla ikäluokilla 23–30 %. Tutkijat selittivät, että yli 64-vuotiaat mukauttavat kulunsa ja sopeutuvat helpommin tulotasoonsa, heillä on säästöjä, tai omistusasunnosta ei ole enää velkaa. (Ilmakunnas ym., 2024.)

Pyykkönen & Pyykkönen (2021) arvioivat, että kansainvälisissä vertailuissa on jätetty huomioimatta nuorempien ikäluokkien tarpeet. He epäilevät, että mikäli sukupolvien välinen eläkesopimus kirjoitettaisiin nyt uusiksi, ei nykyisen eläkkeen tasoa enää hyväksyttäisi. (Pyykkönen & Pyykkönen, 2021.)

Takala (2015) raportoi vuosien 2011 ja 2014 kyselytutkimuksista, joissa selvitettiin työkäisten kansalaisten uskoa ja luottamusta Suomen eläkejärjestelmään. Ilmeni, että vuonna 2014 vanhuuden kohtalaista eläketurvaa piti ”kohtuullisen luotettavana” 50 % vastanneista, kun osuus vuonna 2011 oli 60 %. Muihin työeläkelajien kohtuulliseen tasoon uskoi harvempi. Lisäksi vain kolmannes uskoi, että tulevaisuuden eläkkeet pysyvät luvatussa tasolla. Kummallakin tutkimuskerralla vain noin 20 % vastaajista uskoi päättäjien ajavan kansalaisten etua eläkepääätöksissä. Kuitenkin noin 40 % uskoi, että eläkevaroista ja sijoituksista pidetään hyvää huolta, tosin suurelle osalle kysymys oli vaikea, eivätkä he osanneet vastata kysymykseen. (Takala, 2015.)

Luottamus eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuuteen laski, kun vuonna 2014 enää noin joka kolmas vastaajista uskoi eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuuteen ja tasapuolisuuteen. Sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden mittarina pidettiin maksutaakkaa, joka siirtyi sukupolvelta toiselle. Tutkimusvuosien

---

² Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe

välillä erityisesti vanhempien sukupolvien usko jälkipolville jäävästä eläketaakasta väheni selvästi. Vuonna 2014 kysyttiin ensimmäistä kertaa mielipidettä vanhuuseläkeiän sitomisesta elinaikaan, sekä eri ammattiryhmien tasapuolisesta kohtelusta. Kumpakaan ei pidetty oikeudenmukaisina. (Takala, 2015.)

Toisaalta uudemman, Telan kyselyn mukaan 20–65-vuotiaista 59 % uskoi eläkejärjestelmän olemassaoloon oman eläkeikänsä koittaessa, ja alle 30-vuotiaista 46 %. Tämä tosin ei kerro vielä siitä, minkä tasoiseen eläkkeeseen vastaajat uskovat. Alle 31-vuotiaista vastaajista neljännes halusi vahvistaa eläkejärjestelmän tilaa heikentämällä nykyisin maksussa olevia eläkkeitä. Ehdotusta vastusti 51 %, ja loput eivät ottaneet asian kantaa. (Koskinen ja Tela, 2024.)

3.4 Työeläkereformit, niiden perustelut ja vaikutukset

Eläkeuudistuksilla pyritään eläkemaksujen, -etuuksien ja rahastojen tasapainoon, kun eläkeläisten osuus väestöstä on kasvanut ja työikäisten heikentynyt. Uudistuksilla pyritään vaikuttamaan tulonjakoon ja myös työurien pituuteen. Aika eläkemaksujen ja toisaalta eläke-etuuksien saamisen välillä on hyvin pitkä, jopa 70 vuotta, ja siksi pitkän aikavälin arviointi uudistuksia tehdessä on välttämätöntä. (Tela, 2024.)

Telan mukaan aiemmin eläkemenouudistusten maksajia ovat olleet työntekijät ja työnantajat. Viimeaikoina sukupolvien mukainen oikeudenmukaisuus on otettu huomioon työeläkeuudistuksissa. Pelkonen (2024) toteaa, että eläkeuudistus ei ole yksinkertaista, vaan siinä täytyy huomioida vaikutukset eri ikä- ja väestöryhmiin pitkällä aikavälillä.

Pääasiassa nykyisen muotoinen työeläkejärjestelmä Suomessa on tullut voimaan 1960-luvulla. Vuoden 1975 merkittävänä muutoksena työeläkkeestä tuli ensisijainen eläke kansaneläkkeen rinnalle, eläkkeen vuosikertymän noustessa yhdestä prosentista 1,5 prosenttiin. (Kotamäki, Vaittinen 2019.) Kertymä oli vuonna 2024 saman suuruinen. Muutoksia eläkejärjestelmään tehdään vuosittain. Vuosituhannen suurimmat eläkeuudistukset tehtiin vuosina 2005 ja 2017 ja tätä kirjoittaessa on valmisteilla seuraava muutos vuodelle 2025. (ETK, 2024.)

3.4.1 Eläkeuudistus 2005

Ennen vuoden 2005 uudistuksia vanhuuseläkeikä oli 65 vuotta, mutta uudistuksen tavoitteena oli siirtää alkamisikää 2–3 vuotta. Siihen kannustettiin korkeammalla karttumisprosentilla 4,5 %. Uudistuksen jälkeen vanhuuseläkkeelle pääsi vapaa-valintaisesti 63–68-iän välillä. Vaihtoehtoinen varhaiseläkeikä 62 vuoden iässä laski eläkettä pysyvästi.³ Lisäksi elinaikakerroin otettiin käyttöön, eli elinajan pidentymisen myötä kuukausieläke laski nuoremmille ikäluokille. Kansaneläkkeen osalta vanhuuseläkeikä pysyi 65 vuodessa. (ETK, 2024.)

---

³ Julkisalojen eläkkeissä on joitain poikkeuksia, joita ei tässä käsitellä (ETK, 2024).

Uudistuksen myötä eläke karttui koko työuran ajalta alkaen jo 18 vuoden iässä, aiemman 23 ikävuoden sijaan. Eläkettä alkoi karttua myös tutkinnosta tai vanhempainpäivärahasta. Uudistuksessa eläkkeisiin laskettiin palkkakerroin (palkka- ja hintatasomuutosten vaikutus) ja työeläkeindeksi. Aiempi ikäsidonnainen indeksi poistettiin. Eläke-etuuksiin lisättiin lakisääteinen ammatillinen kuntoutus. Yli 53-vuotiaat alkoivat maksaa suurempaa eläkemaksua kuin nuoremmat, mutta samalla se kartutti enemmän eläkekertymää. (ETK, 2024.)

Vuoden 2005 uudistus onnistui myöhentämään eläkkeelle jäämisikää. Eri-tyisesti vähemmän koulutettujen työttömyys ennen eläkeikää laski noin 50 %, ja sillä oli työuraa vanhuusikäen saakka pidentävä vaikutus. Naiset ja korkeammin koulutetut jatkoivat työssä aiempaa pidempään, mutta he olivat pääosin työssä jo eläkeiän lähestyessä, joten heille muutos oli vähäisempi kuin vähemmän koulutetuilla. Yli 65-vuotiaiden työuran jatkamiseen ei ollut vaikutusta. Julkisella sektorilla työuran pidennys yleistyi, mutta yksityisellä sektorilla väheni. (ETK, 2024.) Tässä jää kuitenkin epäselväksi, pitenikö työura alku- vai loppupäästä, kun huomioidaan, että työeläkettä kertyi entistä nuoremmille, ja myös muun muassa tutkinnosta. Laskelmien mukaan 2005 uudistus myös vaikutti pitkällä aikavälillä naisten ja miesten eläkkeiden tasa-arvoistumiseen (ETK, 2024).

Muutos sai myös kritiikkiä. Kun uudistuksen myötä eläkkeelle pääsi jo 63-vuotiaana, ja työuran loppuvuodet kasvattivat eläkettä aiempaa enemmän, kasvoivat nimenomaan suurten ikäluokkien eläkkeet, kommentoivat Muhonen & Hanska (2016).

3.4.2 Eläkeuudistus 2017

Vuonna 2017 alinta vanhuuseläkeikää nostettiin asteittain 3 kuukautta ikävuotta kohden vuonna 1955 syntyneistä lähtien (Kotamäki & Vaittinen 2019 ja ETK, 2024). Tavoitteena oli edelleen pidentää työuria ja parantaa eläkerahoituksen kestävyyttä. Lisäksi asetettiin tavoite-eläkeikä, joka on alinta eläkeikää korkeampi. (ETK, 2024.)

63-vuotiaiden työllisyys kasvoi lähes kaksinkertaiseksi, joten eläkkeelle siirtymät ovat lykkääntyneet. (Kotamäki & Vaittinen, 2019.) Eläkekarttumaa yli 53-vuotiaille on alennettu edellisestä muutoksesta 0,2 %-yksikköä, ja se on siirtymäajan 2025 loppuun 1,7 %. Toisaalta eläkekarttuma alimman vanhuuseläkeiän jälkeen on heikentynyt 4,5 %:sta 1,5 %:iin. (ETK, 2024 ja Vidlund ym., 2011.) Lykkäyskorotus aikaistettiin alimmasta vanhuuseläkeiästä alkaen. Lisäksi on kehitetty uusia eläketyyppejä: osittaisen vanhuuseläkkeen saaja voi nostaa kertyneestä eläkkeestä 25 % tai 50 % kerralla, jolloin jatkossa saatava varsinainen eläke pienenee. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle jääneitä ovat pääosin olleet miehet, yrittäjät, yksityissektorin työntekijät, pidemmän työuran tehneet sekä työttömät. Toiseen uuteen eläketyyppiin, työuraeläkkeeseen, päätettiin edellyttää yli 38 vuoden työura kuluttavassa työssä ja alentunut työkyky (Kotamäki & Vaittinen, 2019).

Toisin kuin vuoden 2005 uudistuksen jälkeen, korkeasti koulutetut jatkoivat vähän koulutettuja useammin työtä eläkeiän noston jälkeen. Osittain muu-
tosta selittää se, että eläkeikää edeltävä työllisyys on jo valmiiksi ollut korkeasti

koulutetuilla yleisempää. Miehillä työllisyys kasvoi naisia hieman enemmän eläkeiän kasvun myötä. (Kotamäki & Vaittinen, 2019.) Muutoksen myötä esimerkiksi vuonna 1957 syntyneiden alin eläkeikä alkoi 9 kk myöhemmin kuin 1954 syntyneillä. Molemmissa ikäryhmissä alimmassa mahdollisessa eläkeiässä eläkkeelle jäi yhtä suuri osuus, 40 %, joten korotuksen myötä eläkkeelle alimmassa eläkeiässä jäävien osuus ei kasvanut, kuten voisi olettaa. Julkissektorin työntekijät jäävät yksityissektorin työntekijöitä harvemmin eläkkeelle heti, kun se on mahdollista. (Kotamäki, Vaittinen, 2019.)

Eläkeuudistus vuonna 2017 toi muutoksia eri ikäisten eläkkeiden nykyarvoihin. Riskun (2015) mukaan jo vuonna 1950 syntyneiden eläkkeiden nykyarvo kasvoi hieman, sitä ennen syntyneille suuren ikäluokan kohorteille muutosta ei tapahtunut. Eniten vuoden 2017 eläkeuudistuksessa hyötyivät - syntymävuosina 1940-2000 syntyneiden 5-vuotiskohorteissa - vuonna 1995 syntyneet miehet (+0,4 %) ja 1965 ja 1970 syntyneiden nykyarvot laskivat eniten (-0,42%). Naisten osalta eniten laski (-0,33 %) vuonna 1965 syntyneiden, ja kasvoi vuonna 1995 syntyneiden nykyarvo (0,89). Myöhemmin syntyneiden nykyarvojen muutokset laskelmassa vaihtelevat. (Risku, 2015.)

Muhonen & Hanska (2016) kritisoivat eläkeuudistusta 2017, koska se heidän mukaansa heikentää nuorten eläkkeitä. He ennustivat, että ihmisten työllisyys ja työkyky eivät kestä pidennettyä työuravaadetta. Elinajan pitenemisen myötä eläkkeet kuukautta kohden pienenevät, kun työuraa pidennetään, mutta Riskun (2015) laskelmien mukaan (Taulukko 5) eläke suhteessa maksuihin on heikentynyt uudistuksen myötä eniten 1965–1969- syntyneellä kohortilla, vaikka suhde on edelleen suurempi, kuin myöhemmin syntyneillä. Uudistuksen myötä suurten ikäluokkien jälkeen syntyneillä tuotto väheni, mutta 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneillä se uudistuksen myötä jälleen parani, erityisesti 1995–1999- kohortilla. Suurten ikäluokkien jälkeisten kohorttien eläke vaikuttaa jäävän pienemmäksi, kuin järjestelmään heidän sijoittamansa maksut, mutta uudistuksen myötä erot ikäkohorttien välillä tasaantuivat. (Risku, 2015.)

Muutoksista huolimatta eniten reaalista sisäistä tuottoa saavat 1940 vuonna syntyneet, 6,5 % tuotolla. Yhteenlasketut saatavat eläkkeet suhteessa heidän maksamiinsa eläkemaksuihin ovat yli viisinkertaiset. Vuoden 1940 jälkeen syntyneille tuottoprosentti laskee, kunnes asettuu vuonna 1970 ja sen jälkeen syntyneille noin 2,3 prosenttiin ja saatavat eläkkeet ovat yli kaksinkertaiset eläkemaksuihin verrattuna. Riskun (2015) ennustuksen mukaan kaikki ikäluokat tulevat saamaan enemmän, kuin ovat eläkkeitä maksaneet. (Risku, 2015.) Taulukossa 5 on esitetty ikäkohorttien eläkkeiden suhde ansioihin ja vuoden 2017 aiheuttamat muutokset diskontattuna vuoteen 2015.

TAULUKKO 5 Koko elinkaaren ansioiden, yksityisalojen eläkkeiden ja -maksujen arvot syntymävuoden mukaan.

Syntymä- vuosi	Miljoonaa €				% ansioista			Eläke/maksu
	Ansio	Eläke	Maksu	Netto	Eläke	Maksu	Netto	
1940	63 895	14085	6883	7202	22,0	10,8	11,3	2,05
1945	105640	19896	13685	6211	18,8	13,0	5,9	1,45
1950	104581	18331	15837	2493	17,5	15,1	2,4	1,16
1955	88638	14669	15503	-834	16,5	17,5	-0,9	0,95
1960	77259	12316	15429	-3113	15,9	20,0	-4,0	0,80
1965	70083	10980	15390	-4410	15,7	22,0	-6,3	0,71
1970	55677	8989	13239	-4249	16,1	23,8	-7,6	0,68
1975	53332	8908	13302	-4393	16,7	24,9	-8,2	0,67
1980	49592	8435	12705	-4270	17,0	25,6	-8,6	0,66
1985	46515	8227	12208	-3980	17,7	26,2	-8,6	0,67
1990	44374	7989	11890	-3901	18,0	26,8	-8,8	0,67
1995	39495	7162	10673	-3510	18,1	27,0	-8,9	0,67
2000	34059	6146	9220	-3073	18,0	27,1	-9,0	0,67

Arvot on diskontattu 3,5% reaalkorolla vuoteen 2015 vuoden 2017 eläkeuudistuksen mukaan. (Mukaiiltu lähteestä: Risku, 2015.)

Taulukossa punaisella merkityt luvut ovat eläkeuudistuksessa heikentyneet ja vihreällä merkityt parantuneet aiempaan verrattuna. Paksunnetut luvut ovat muuttuneet kyseisellä sarakkeella eniten. Tiettyyn vuoteen diskontatut nettotulot tai -menot ilmentävät vain siitä hetkestä elinkaaren loppuun huomioidut tulot ja menot, eikä siten esimerkiksi jo aikuisiässä olevien, menneisyydessä saatujen opiskelun- tai lapsuusajan tulonsiirtojen rahoitusta. Diskonttoarvojen kohdalla on huomionarvoista, että korko kauempaa historiasta nostaa arvon korkeammalle nykyajassa ja toisaalta vuoden 2015 työntekijöiden arvot ovat lähinnä päivän arvoa, siis lähes ilman koron osuutta. Toisaalta kaukana tulevaisuudessa maksettavat eläkkeet ovat nykyarvossa paljon matalampia. Siksi ylläoleviin tuloihin ensimmäisiin sarakkeisiin ei ole merkitty, onko uudistus vaikuttanut positiivisesti vai negatiivisesti. Suhteet eläkkeiden ja maksujen välillä viimeisessä sarakkeessa ovat helposti vertailtavat ja antavat ymmärrettävän käsityksen eri ikäpolvien eroista.

3.4.3 Eläkeuudistus 2025

Seuraavaa eläkeuudistusta valmistellaan. Ehdotus hallitukselle on tarkoitus esittää 31.1.2025 mennessä. Julkisen talouden on vahvistuttava noin miljardilla

eurolla, eli 0,4 prosenttiyksiköllä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Eläkemaksuja myös pyritään vakauttamaan pitkällä tähtäimellä. (ETK, 2024.)

Koivurinteen (2024) mukaan uudistuksessa tavoitellaan työeläkesijoitusten tuottojen kasvun avulla rahoituksellista kestävyyttä ja eläkkeiden riittävää tasoa. Lisää tuottoja voidaan tavoitella maltillisella riskitason korottamisella. Sijoituksilla on riskinsä, joten on myös välttämätöntä pohtia, kuka riskit ottaa vastuulleen. Pitkän aikavälin sijoittaminen on rationaalista, mikäli tavoitellaan korkeampaa tuottoa korkeammalla riskillä. (Koivurinne, 2024.) Nuorempien sukupolvien hyötyä ja oikeuksia tullaan tavoittelemaan myös eläkeuudistuksessa vuonna 2024 (Tela, 2024).

⁴Nuorisoalan järjestöt ovat ilmaisseet omat vaatimuksensa eläkeuudistuksessa. Ne esittivät työeläkeindeksin jäädyttämistä vuosina 2027–2032 tai kunnes säästötavoite 10 miljardia tulevaisuuden eläkkeiden varalle täytyisi. Jäädytys ei koskisi Kelan minimieläkkeitä. Argumentin mukaan säästötavoitteen täytyttyään eläkeindeksi ei kasvaisi kuin yleiseen hintatasoon sidottuna. (Tela, 2024.)

Koskinen (2024) kritisoi vaatimusta, koska se ei hänen arvionsa mukaan laskeisi nuorten tulevia eläkkeitä, vaan vain nykyisin maksussa olevia eläkkeitä. Käytännössä muutos vaikuttaisi niin, että keskimääräinen 1900 euron eläke, joka normaalisti kasvaisi 2118 euroon, ei kasvaisi yhtään. Se vastaisi siis noin 10 % leikkausta nykyisistä työeläkkeistä. Tulevaisuuden eläkkeet kuitenkin samaan aikaan kasvaisivat kyseisten viiden vuoden aikana noin 15 %. Koskinen (2024) epäilee, että nykyeläkkeiden heikentäminen johtaisi suuriin toimeentulo-ongelmiin. Toisaalta nykyisin maksussa olevissa eläkkeissä on positiivinen sisäinen tuotto, eli eläkeläiset saavat enemmän, kuin ovat järjestelmään sijoittaneet. Elin-aikaindeksin seurauksena eläkkeet pienenevät, mitä myöhemmin henkilö on syntynyt. Lisäksi, kuten tässä tutkielmassa ilmenee, Suomen talous on nykyisellään kestävä.

Hallitusohjelmassa 2023 luvattiin käynnistää Yhteinen, kukoistava Suomi - tulevaisuustyö, tulevien sukupolvien hyvinvointia ajatellen. Kunnianhimoista kasvua tavoitellaan, jotta tärkeimmät julkispalvelut voidaan taata myös tulevaisuudessa. Velkataakkaa ei aiota jättää kohtuuttomasti tulevaisuuden sukupolville. Näin voidaan kuvailla sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden huomiointia Vahva ja välittävä Suomi - hallitusohjelman neuvottelutuloksessa. (VN, 2024.) Myös Tela ry pitää sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta hyvin keskeisenä mittarina eläkeuudistuksissa. (Tela, 2024.)

Tela kritisoi hallituksen lupauksia oikeudenmukaisemmasta eläkepolitiikasta sukupolvien välille, kun hallitusohjelma ei kuitenkaan määrittele oikeudenmukaisuutta tarkemmin, kuten ei korvaustasoakaan. Telan mukaan selvää kuitenkin on, että korvaustaso tuleville eläkkeensaajille tulee laskemaan.

Ennen vuoden 2025 uudistuksia on jo tehty muutoksia muun muassa verotukseen ja työtulovähennykseen, Ritola & Tuominen (2023) raportoivat julkaisussaan. Korkean inflaation vuoden 2022 ja ostovoiman 3–4 prosentin laskun

---

⁴ Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, Suomen Lukiolaisten Liitto ry, Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

jälkeen vuoden 2023 inflaation odotettiin olevan 4,2 prosenttia. Eläkkeiden ostovoiman ennustettiin nousevan takuueläkettä saavilla noin 2 %, ja sitä suuremilla eläkkeillä 1–4 prosentin verran. Suurinta ostovoiman nousua odotettiin noin 2500 euron bruttoeläkkeille. (Ritola & Tuominen, 2023.) Toteutunut inflaatio vuonna 2023 oli kuitenkin ennakoitua suurempi, 6,2 % (Tilastokeskus, 2024).

Ansiotulojen verotuksessa työtulovähennyksen eli tuloihin perustuvan verokevennyksen enimmäismäärää suunniteltiin korotettavan vuoden 2023 verotuksessa. Ikäperusteista työtulovähennystä suunniteltiin 200 euron korotuksella 60–61-vuotiaille, 400 euron korotuksella 62–64-vuotiaille ja 600 euron korotuksella 65 vuotta täyttäneille. Muutos kannustanee yli 60-vuotiaita työuran pidentämiseen. Ansio- ja eläketuloja koskevaa verotusta kevennetään muillakin vähennyksillä. (Ritola & Tuominen, 2023.)

4 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tämän tutkielman tarkoituksena oli etsiä vastauksia siihen, ovatko eri sukupolvet tasa-arvoisessa ja oikeudenmukaisessa asemassa työeläkkeiden suhteen. Alkuun käsiteltiin teorioita, joista käsin eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuutta voidaan tarkastella, sekä mittareita, joilla eroja sukupolvien välillä voidaan mitata. Työssä on vertailtu Suomen järjestelmää muihin maihin, tarkasteltu tilastoja ja ennustelaskelmia sekä sitä, miten ongelmia on pyritty ratkaisemaan eläkeuudistuksilla. Tutkielmassa on hyödynnetty uutta ja vanhempaa kirjallisuutta tarkasteltaessa näkemyksiä ja arvioita eläkkeiden oikeudenmukaisuudesta eri sukupolvien välillä.

Tutkielman lähtökohtana oli ikääntymisen, hoivakulujen ja kasvaneiden eläkemenojen seurauksena Suomessa käytävä keskustelu tasa-arvoisuudesta sukupolvien välillä. Talouskasvu, syntyvyys ja huoltosuhde ovat heikentyneet. Suomen julkinen velka ja alijäämä ovat kasvaneet. Julkisesti on keskusteltu, pitäisikö nykyisten eläkeläisten jakaa vastuuta riskeistä, vai leikataanko vain tulevista eläkkeistä. Seuraavassa käsitellään tutkielman yhteenvetoa ja päätelmiä perustuen tarkasteltuihin lähteisiin ja oikeudenmukaisuuden määritelmiin.

Suomen hyvät sijoitukset kansainvälisissä eläkevertailuissa ovat heikentyneet viime vuosina. Eläkkeiden riittävyys on muita pohjoismaita heikompi, paitsi Ruotsia. Ruotsin järjestelmä on kuitenkin Suomen järjestelmää kestävämpi, mahdollisesti johtuen Ruotsin järjestelmän maksuperusteisuudesta. Norjassa kestävyys sen sijaan on arvioitu heikommaksi, kuin Suomessa. Erilaisten järjestelmien, huoltosuhteiden, riskinjaon tai rahastojen koon vuoksi eläkkeiden korvausasteiden vertailu maiden välillä ei ole ongelmatonta. Korvausaste kuvaa eläkkeen osuutta aiemmasta palkasta, kun työura on kestänyt nuoruudesta eläkeikään. Työurien pituudet, ikäraajat ja lainsäädäntö kuitenkin vaihtelevat maittain. (ETK, 2024, Tela, 2024 ja Oksanen 2022.). Monissa Euroopan maissa, kuten Ruotsissa, eläkkeet ovat pääosin rahastoituja. Suomessa riski on pääosin työikäisillä, mikä aiheuttaa epäoikeudenmukaisuutta sukupolvien välille.

Suomen eläkejärjestelmässä on käytössä osittainen rahastointi, ja rahastojen arvo on vv. 2002–2023 noin 2,5-kertaistunut (ETK, 2024). Rahaston arvolla ei välttämättä ole vaikutusta eläkkeiden oikeudenmukaiseen rahoitukseen ja kestävyysasteeseen, elleivät ne vaikuta eläkemaksuihin laskevasti. Rahastointiosuuden lisäys voi laskea tulevia eläkemaksuja, olettaen että rahastoinnin tuotto on tarpeeksi hyvä (Risku 2015, ETK 2024, Tela, 2024). Rahastoinnin seurauksena eläkemaksuissa säästettiin vuonna 2023. Silti rahastojen kokonaisarvo kattoi vuoteen 2021 mennessä kerääntyneistä, tulevista eläkevastuista vain kolmasosan (Tela, 2024).

Tela on vakuuttanut eläkkeiden riittävän tuleville sukupolville ja että rahastoja ei käytetä etukäteen vanhemmille sukupolville. Eläkkeitä rahoitetaan kyseisen vuoden eläkemaksuista, jolloin aiemmin kerätyt varat jäävät suurimmaksi osaksi rahastoon. Toisaalta rahasto-osuuksien korotus nyt tarkoittaisi vielä korkeampia eläkemaksuja. Mikäli rahastointia olisi kasvatettu jo vuosikymmeniä sitten, tilanne voisi olla nyt kestävä. Nykyisten eläkkeiden maksaminen on kuitenkin selvästi enemmän nuorempien sukupolvien vastuulla.

Taloustilanteen muutosten huomiointi valottaa eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuutta eri aikojen välillä. Suomen talous kasvoi 1870-luvulta vuosittain alkuun, jonka jälkeen se on selvästi hidastunut. Vaikka eläkerahaston arvo on kaksinkertaistunut, on myös valtion velan määrä kaksinkertaistunut samassa ajassa. Valtion tulot ovat olleet jatkuvasti menoja pienemmät vuodesta 2009 alkaen, aiheuttaen kestävyysvajeen. Suomen eläkkeiden rahoitusta olisi ollut hyödyllistä korottaa pitkän kasvun aikana ennen kestävyysvajetta, kun huoltosuhtekin oli vahvempi.

Euroopan heikoimmasta huoltosuhteesta huolimatta, Suomen eläkkeiden korvaustaso on OECD:n keskiarvoa korkeampi. Kun työikäiseksi määritetään jo 15-vuotias, huoltosuhteluku näyttää todellista paremmalta. Työikäisiin voisi olla hyödyllistä huomioida esimerkiksi 18-vuotiaat, koska todennäköisesti pieni osa 15-vuotiaista työskentelee täysipäiväisesti, jos ollenkaan. Suomessa huoltosuhte on heikentynyt 30 vuodessa noin 50 %. Huoltosuhteen heikkeneminen on huolestuttavaa, jos nykyiset eläkkeet pysyvät ennallaan tai kasvavat. Elinaika-kerroin pienentää nuorempien ikäluokkien tulevia eläkkeitä. Ei ole odotettavissa, että suurten ikäluokkien, nykyisten eläkeläisten, eläkkeitä pienennettäisiin. Todennäköisesti hyvinvointikustannuksia joudutaan näinollen vähentämään, esimerkiksi terveydenhoidosta, samalla kun ikääntyvien eläkeläistenkin hoidontarve kasvaa. Syntyvyyden lasku ei paranna huoltosuhteen näkymiä tulevaisuudessaakaan ja kasvavat eläkemaksut ja huoltosuhte eivät anna kannustimia syntyvyyteen.

Sukupolvet ovat aikanaan päättäneet politiikastaan, esimerkiksi eläkkeiden osalta, eikä se ole ollut seuraavien sukupolvien päätettävissä, eikä siten heidän vastuullaan. Ikääntyminen, väestörakenteen muutos, johtuu osittain alhaisesta hedelmällisyydestä, Oksanen (2002) selvitti. Hänen arvionsa mukaan ei ole oikeudenmukaista, että alhaisemman syntyvyyden aloittaneet suuret ikäluokat vapautetaan korkeammista maksuodotuksista. Suuri ikäluokka on nyt eläkeiässä. Se on samalla suurin äänioikeutettu ikäluokka, joten on mahdollista, että politiikka suosii suuren ikäluokan tarpeita. Ansiotuloveron tai eläkemaksun mahdollinen korotus laskisi nettopalkkaa. Se vaikuttaisi myös sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen, kun työikäisten elintason laskun myötä eläkeläisten tulot pysyisivät samana tai reaaliarvo jopa nousisi hintojen laskun seurauksena.

Eläkkeitä korotetaan pääasiassa hintatasoon perustuen, mikä kasvattaa ostovoimaa enemmän kuin palkansaajien indeksikorotukset. Ikääntyneillä eläkeläisillä ei välttämättä ole yhtäläisiä mahdollisuuksia ylimääräisiin tulonlähteisiin, mutta iän myötä myös kulut useimmiten laskevat. Jos kuluja huollettavista ei ole, eikä välttämättä lainoja maksettavana, on kulutuksen tarve vähäisempää. Eläkkeiden pienentäminen, esimerkiksi yli 2000 e eläkettä saaville, saattaisi olla oikeudenmukaista. Vaihtoehtoisesti eläkkeiden suurempi verotus voisi lisätä tasearvoa sukupolvien välille. Elinkaaren ajan julkiset palvelut ja mahdollisuus kouluttautua ovat merkittäviä hyötyjä, ja voivat vaihdella ikäryhmien kesken. Edellinen sukupolvi on mahdollisesti kustantanut koulutuksen tai paremman sosiaaliturvan seuraavalle sukupolvelle. Koulutus ei kuitenkaan välttämättä takaa työllisyyttä. Myös aiemmat ikäluokat hyötyvät nuorempien koulutuksesta uusien innovaatioiden ja sitä kautta talouskasvun ja hyvinvoinnin lisääntymisen myötä.

Reaalisen sisäisen tuoton laskelmien perusteella välillä 1940–2000 syntyneistä korkeinta sisäistä tuottoa kohdentuu 1940-luvulla syntyneelle 5-vuotiskohortille (yksityisalojen palkansaajat). Heille on ennustettu keskimäärin jopa 5-kertainen tuotto verrattuna aikanaan maksamiinsa eläkemaksuihin, kun nuoremmilla ikäluokilla tuotto on noin kaksinkertainen.

Nyt ja tulevaisuudessa eläke suhteessa BKT:een (13–14 %) sekä suhteessa työeläkemaksuun vaikuttaa silti suotuisammalta kuin Uusitalon ennuste vuosituhannen alussa. Jos tulevien eläkkeiden korvausasteet laskevat, reaaliset euro-määrät tulevat silti kasvamaan palkkatason myötä. (Uusitalo 2002, Tikanmäki ym., 2022, ETK.) Vaikka eläkeläisten määrän kasvu loppuisi ETK:n ennusteen mukaan noin vuonna 2035, silloiset eläkkeet on rahoitettava todennäköisesti vielä vuosikymmenten ajan. Lisäksi rahoitusongelmaa lisää työikäisten osuuden väheneminen, vaikka eläkeläisten määrä ei kasvaisikaan. Väestön ikääntyminen kasvattaa kestävyysvajetta. Se on huolestuttava merkki siitakin, että sukupolvien välillä vallitsee epätasa-arvo 70-luvulla ja sen jälkeen syntyneiden tappioksi, kuten Kotamäki & Vaittinen (2019) arvioivat.

Elinaikakertoimen eli elinaikaindeksin tarkoitus on vakiinnuttaa työ- ja eläkeajan suhde, pidentämällä työuraa ja säästää eläkekuluissa. Se ei kuitenkaan koske jo eläkkeellä olevia. Eläkkeisiin liittyvät uhkat on tiedetty jo pitkään, ja esimerkiksi Oksanen (2000) ehdotti pidempiä työuria yli 20 vuotta sitten. Tikanmäen ym. (2022) ennusteen mukaan työllisyys kasvaa 1–2 %-yksikköä työllistäen eniten yli 65-vuotiaita. He ovat työntekijöitä, jotka ilman elinaikaindeksiä jäisivät vanhuuseläkkeelle. Työlliset mahdollisesti säästäisivät eläkemaksuissa, kun huoltosuhde vahvistuu, mutta muiden työikäisten työllisyys saattaisi jopa heikentyä. Laskelmien perusteella nuorempien sukupolvien eläkeikä jäisi pidemmästä työurasta huolimatta hieman pidemmäksi kuin vanhemmilla ikäpolvilla. Siitä hyötyisivät ne, jotka elävät pisimpään ja pysyvät terveinä. Pidempi työura voi kuitenkin heikentää terveyttä, jolloin eläkeikä ei jää laskelmien pituiseksi tai ainakaan ei ole laadukasta. Työura aloitetaan ja tullaan päättämään aiempaa myöhemmin, mutta huomioimatta jää kenties pitkään opiskeluaika ennen työuraa.

Elinaikakertoimen vuoksi aiemmin syntyneet ikäluokat hyötyvät entistä enemmän verrattuna nuorempiin, vaikka eläkeuudistukset ovat osittain parantaneet suurten ikäluokkien jälkeen syntyneiden eläketurvaa. Tulevaisuudessa tosin eläkemenot saattavat vähentyä siitä syystä, että pienituloiset maahanmuuttajat eläköityvät. Vaikuttaa, että eläkeuudistukset ovat hyödyttäneet eläkeikää lähestyviä loppuvuosien eläkkeen suuremmalla karttumalla. Myös vähän koulutettujen, lähellä eläkeikää olevien työllisyys on parantunut. Nuorempien ikäluokkien eläkkeitä on hieman parannettu, mutta ne ovat edelleen epätasa-arvoiset. Telan ja hallitusohjelman 2023 mukaan tuleville sukupolville taataan julkis-palvelut, eikä velkataakkaa jätetä.

Vertailtaessa vuosien 2002 ja 2023 eläkkeitä ja niiden rahoitusta, kävi ilmi, että maksetut eläkemenot ovat kasvaneet yli 2,5-kertaisiksi. Vaikka työeläkemaksut ovat kasvaneet yli kaksinkertaisiksi, ja siitä eläkevaroihin siirretty määrä noin 1,5 kertaistunut, on valtionkin maksuosuus yli kaksinkertaistunut. Eläkkeet kasvoivat noin 85 %. Sijoitustuotot ovat tosin myös kasvaneet moninkertaisiksi,

mutta työeläkemaksut ovat edelleen korkeat. Työeläkkeiden osuus koko Suomen talouden menoista on lähes viidesosa (19 %). Luvussa ei kuitenkaan ole huomioitu ikääntyvien kasvavia terveydenhoito- ja hoivakuluja.

Yhä heikkenevä huoltosuhde olisi vielä suurempi, ellei jo 15-vuotiaita laskettaisi työikäiseksi väestöksi. Eniten eläkemenoja kasvattaa luonnollisesti suuret eläkkeet. Suomen suurin eläke on 70 000 e/kk. Minimieläkkeiden oikeutus lienee helppo hyväksyä oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan. Suuret eläkkeet eivät kuitenkaan noudata oikeudenmukaisuuden periaatetta siitä, että hyöty jaetaan yhteiskunnassa mahdollisimman suurelle ja huonommin voivalle osuudelle. Lisäksi mitä suuremmasta eläkkeestä on kyse, sitä suurempi kustannus siitä koituu nykyiselle työväestölle, jolloin heidän sisäinen tuottoensa yhä laskee. Vaikuttaa siltä, että eläkejärjestelmä ei noudata sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden periaatetta eläkejärjestelmässä, kun jokaisen sukupolven pitäisi saada keskenään saman verran hyötyä, elleivät itse ole aiheuttaneet hyödyn vähenemistä.

Utilitarismin ja Rawlsin ”tietämättömyyden verhon” tavoite eläkejärjestelmässä on tasapainottaa eri ikäluokkien tarpeita ja maksimoida yhteiskunnan holhollinen hyvinvointi tilanteessa, jossa päätökset yksilö- ja yhteiskunnan tasolla tehdään epävarmuuden vallitessa, esimerkiksi elinajan suhteen. Harsanyin rationaalisuuden käsite huomioi yksilöiden riskinsietokyvyn ja erilaiset preferenssit. Sen perusteella voidaan arvioida, millaiset kannustimet ja sääntely voisivat johtaa yhteiskunnan kannalta parhaisiin lopputuloksiin pitkällä aikavälillä.

Kyselytutkimusten tuloksista voidaan tulkita, että jos määrätyn suuruisia työeläkkeitä Suomessa pienennettäisiin, tai niiden verotusta korotettaisiin, siitä olisi enemmän hyötyä työikäisille kuin haittaa eläkeläisille. Eli hyöty kasvaisi oikeudenmukaisuuden määritelmän mukaan. Kyselytutkimusten perusteella lisäksi vaikuttaa, että työikäisten luottamus eläketurvaan on heikentynyt, mutta vanhemmat ikäluokat eivät koe jättävänsä jälkeensä eläketaakkaa.

Näyttää kuitenkin siltä, että taakan korkeammista eläkemaksuista kantavat nuoremmat sukupolvet. Olennaista on luoda uusia tapoja ylläpitää eläkkeiden kestävä rahoitusta. Oksanen (2002) arvioi, että Suomen järjestelmä on epäoikeudenmukainen. Hän totesi, että kun jakojärjestelmä otettiin käyttöön, työssäkäyvä sukupolvi osallistui järjestelmään, kun taas ensimmäinen eläke-etuuksia vastaanottava sukupolvi ei ollut maksanut (täysin) kenenkään eläkkeitä.

Eläkekontekstissa 1940–1950-luvuilla syntyneiden vertailu erityisesti 1970-luvulla ja sen jälkeen syntyneisiin on kiinnostava useista syistä. Ensiksikin nykyisenmuotoinen eläkejärjestelmä on perustettu vasta 1960-luvulla, ja 1940-luvun syntymäkohorteista alkaen löytyy eniten kirjallista materiaalia. Erot vertailtujen ryhmien välillä ovat huomattavia ja kyseiset ikäluokat ovat eläkkeensaajina nyt tai tulevaisuudessa. Lisäksi niin sanotut ”suuret ikäluokat”, joiden eläkkeitä useimmiten julkisuudessa kommentoidaan, sisältyvät mainittuun ajanjaksoon.

Nykyinen eläkejärjestelmä Suomessa ei vaikuta noudattavan Musgraven sääntöä, jonka mukaan eläkemaksuilla vähennettyjen palkkatulojen suhde eläkkeisiin pysyisi muuttumattomana. Riskun (2015) diskonttolaskelman mukaan järjestelmän hyöty syntymäkohorttia kohden laskee 1970-luvulla syntyneisiin

saakka, jonka jälkeen se pysyttelee lähes samalla tasolla. Toisin sanoen, järjestelmästä hyötyvät vanhemmat ikäluokat.

Mielenkiintoinen jatkotutkimus olisi tästä tutkielmasta puuttuva empiirinen osuus, jossa tilastoja eri-ikäisten maksamista eläkemaksuista verrattaisiin heidän ennustettuihin eläkkeisiinsä, kun huomioidaan samalta ajanjaksolta julkinen velka, huoltosuhde, elinaikaindeksi ja inflaatio. Sukupolvtilin avulla voidaan kuitenkin oikeudenmukaisimmin vertailla sukupolvien koko elinkaaren maksuja ja tulonsiirtoja. Kiinnostavaa olisi tutkia sodan jälkeisten sukupolvien tilinpidon vertailu heidän jälkeläisiinsä, esimerkiksi noin 20–30 vuotta heidän jälkeensä syntyneisiin (1965–1980 syntyneet) ja vielä seuraavaan sukupolveen, arviolta noin 1985–2010 syntyneisiin. Luotettavimmin se kuitenkin onnistuu vasta elinkaarien päätyttyä, joten niitä ei olisi ollut saatavilla tähän tutkielmaan, eikä vielä vuosikymmeniin.

Ideaali työeläkepolitiikka reagoi ajoissa, jotta oikeudenmukaisuutta voidaan ylläpitää, eivätkä kustannukset kasva yli sietokyvyn ja siirry tuleville ikäpolville. Vaikuttaa siltä, että nyt maksussa olevien eläkkeiden korkeat kustannukset heikentävät työikäisten hyvinvointia. Siksi myös julkispalveluita, esimerkiksi hoivapalveluita, ja tulonsiirtoja, joudutaan todennäköisesti heikentämään - ja on jo heikennettykin - julkisten varojen vähentyessä ja velan kasvaessa. Nykyiset työikäiset rahoittavat kasvaneet eläkemaksut, mutta tulevaisuudessa saavat elinaikaindeksin leikkaaman eläkkeen. Eläkejärjestelmä tulee nähdä tärkeänä osana talouden ”kokonaispalapeliä”. Sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden tasoittaminen voisi lisätä kaikkien sukupolvien hyvinvointia.

LÄHTEET

Andersen, T. 2021. Eläkkeiden riittävyys ja kestävyys: Arvio Suomen eläkejärjestelmästä. Eläketurvakeskus.

Auero, K. & Lahtela, J. 2024. 50+ Suomessa: Tuloksia Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE)- tutkimuksen 9. aallosta. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.

Barr, N. 2013. Suomen eläkejärjestelmä: Riittävyys, kestävyys ja järjestelmän rakenne. Eläketurvakeskus.

Downs, G. & Rocke, D. 1995. Optimal Imperfection? Domestic Uncertainty and Institutions in International Relations. Princeton University Press.

Eläkesäätiöyhdistys. Viitattu 28.6.2024. <https://esy.fi>.

ETK & KELA. 2003. Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2002. Julkari. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020042019400>.

ETK. Viitattu 16.6.2024. <https://www.etk.fi>.

ETK². 2023. Työeläkeindikaattorit 2023. Eläketurvakeskuksen raportteja 5/2023. Julkari.

ETK³. Eläkeikälaskuri. Viitattu 15.6.2024. <https://www.tyoelake.fi>.

Fleurbaey, M., Salles, M. & Weymark, J. (Editors). 2008. Justice, Political Liberalism, and Utilitarianism Themes from Harsanyi and Rawls.

Heikkinen, S. 2017. Kiinniottajasta kiinniotettavaksi: Suomen taloudellisesta kehityksestä 1870–2015. Kansantaloudellinen aikakauskirja-113, vsk - 3/2017.

Hougaard, J., Svend, E., Lassila J., Määttänen R., Valkonen T. & Westerhout E. 2020. The top three pension systems: Denmark, Finland, and Netherlands. The journal of retirement. Pageant Media.

Ilmakunnas, I., Uotinen, J. & Vaalavuo, M. 2024. Association Between Age and Subjective Economic Hardship Across the Income Distribution in Europe. Social Indicators Research.

Kansaneläkelaitos [Kela]. Viitattu 18.6.2024. <https://www.kela.fi>.

Keva. Viitattu 11.11.2024. <https://www.keva.fi>.

Koivurinne, K. 2024. Työeläkevarojen sijoitustuottoja tulee tarkastella useamman vuoden aikajänteellä. Tela.

Koskinen, M. 2024. Kannattavatko edes nuoret nuorisoalan eläke-ehdotuksia? Työeläkelaitos. Tela.

Kotamäki, M. & Vaittinen, R. 2019. Suomalaisten sukupolvilien laskeminen - julkinen talous eri sukupolvien näkökulmasta. Kansantaloudellinen aikakauskirja - 115. vsk. - 3/2019 Taloustieteellinen yhdistys.

Kultti, K. 1994. Taloustieteen Nobel peliteorian kehittäjille. Katsauksia ja keskustelua. Kansantaloudellinen aikakauskirja - 90. vsk. - 4/

Lahtinen, P. 2023. John Rawlsin oikeudenmukaisuusteoria. Global visions ry. Viitattu 10.11.2024. <https://www.globalvisions.fi/2023/11/06/john-rawlsin-oikeudenmukaisuusteoria/#>

Mercel Global Pension Index 2023. Viitattu 14.7.2024.

<https://mercer.com/globalpensionindex>

Muhonen, T., Hanska, J. 2016. Eläketurma: Miksi Suomeen tarvitaan uusi sukupolvisopimus? Vastapaino. Tampere

Musgrave, R. 1980. A reappraisal of financial social security. Harvard University of Economic Research.

OECD. 2024. Bruttokansantuote eräissä maissa 2005–2023.

Oksanen, H. 2002. Fairness across generations requires partial funding. Reforming public pensions; sharing the experiences of transitions and OECD countries, Chapter 7. OECD.

Pelkonen, J. 2024. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus eläkejärjestelmässä ja eläkeuudistuksissa. Työeläkevakuuttajat [Tela]. Viitattu 20.8.2024. <https://www.tela.fi/ajankohtaista/qa-tietopakettit/sukupolvien-valinen-oikeudenmukaisuus-elakejarjestelmassa-ja-elakeuudistuksissa/>

Pohjola, M. 2017. Suomen talouskasvu ja sen lähteet 1860–2015. Kansantaloudellinen aikakauskirja - 113. vsk.-3/2017.

Pyykkönen, J. & Pyykkönen, T. 2021. Uusi sukupolvisopimus: Eläkeuudistus, joka pelastaa julkisen talouden. Analyysi. Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Rawls, J. 1971. Theory of justice. Harvard University Press.

Risku, I. 2015. Yksityisalojen palkansaajien työeläkkeet syntymävuoden ja sukupuolen mukaan. Eläketurvakeskuksen raportteja.

Ritola, S. & Tuominen, S. 2023. Kokonaiseläke 2023. Katsaus työeläkkeen, kansaneläkkeen ja verotuksen määräytymiseen. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2023. Julkari.

Ritola, S. & Väänänen, N. 2023. Miten eläkkeet rahoitetaan? Eläketietokirja. SKS Kirjat.

Takala, M. 2015. Luottamus eläketurvaan vuosina 2011 ja 2014. Julkari. Eläketurvakeskuksen raportteja.

Tikanmäki, H., Reipas, K., Lappo, S., Merilä, V., Nopola, T. & Sankala, M. 2022. Lakisääteiset eläkkeet: Pitkän aikavälin laskelmat 2022. Eläketurvakeskus.

Tilastokeskus. 2023. Vastasyntyneiden elinajanodotteet laskivat Suomessa vuonna 2022 historiallisen paljon. Viitattu 20.7.2024. <https://stat.fi/julkaisu/cl8jxd2ks9jb20dukeq98yupk>

Tilastokeskus. 2024. Kuolleisuus laski Suomessa vuonna 2023. Viitattu 20.7.2024. <https://stat.fi/julkaisu/cln4k0jlt3tb30avxpsbym2bh>

Tilastokeskus². 2024. Julkisen sektorin tulot ja menot 2005–2025.

Työeläkevakuuttajat [Tela]. Viitattu 15.6.2025 ja 20.10.2024. <https://www.tela.fi>

Työeläkevakuuttajat². [Tela]. 2024. Rahastojen jakautuminen eri ikäluokille.

Työterveyslaitos. 2023. Väestörakenteen muutos haastaa yhteiskunnan kestävyys. Demography-ohjelman kokoama tietopaketti.

Uusitalo, H. 2002. Sukupolvien välinen oikeudenmukainen tulonjako ja eläkepolitiikka. Viitattu 10.11.2024. <https://www.julkari.fi/handle/10024/100645>

Valtiokonttori. 2024. Viitattu 11.8.2024. <https://www.valtionvelka.fi>

Valtioneuvosto [VN]. Viitattu. 1.11.2024. <https://www.valtioneuvosto.fi>

Valtioneuvosto. 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon

hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Viitattu 18.6.2024. <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>

Valtiovarainministeriö [VM]. 2022. Kestävyysvaje. Viitattu 1.11.2024. https://vm.fi/documents/10623/142666320/10_Julkisen+talouden+kest%C3%A4vyysvaje.pdf

Valtiovarainministeriö [VM]. Viitattu 1.11.2024. <https://www.vm.fi>

Valtiovarainministeriö² [VM]. 2024. Julkisen sektorin tulot ja menot 2005–2025.

Veronmaksajain Keskusliitto. 2024. Viitattu 15.7.2024. <https://www.veronmaksajat.fi>

Vidlund, M. Ramberg, H., Mielonen, A. & Lappalainen, E. 2011. Eläketurvan rakenne ja työmarkkinaeläkkeiden merkitys eri maissa. Julkari. Eläketurvakeskuksen selvityksiä 03/2011.

Vidlund, M. 2023. Kansainvälinen eläkevertailu: Suomen eläkejärjestelmä kuudenneksi paras, luotettavuudessa ykkönen. Eläketurvakeskus.

Vrousalis, N. 2016. Institutions for future generations. Chapter 3: Intergenerational justice. Oxford University Press.

Väänänen, N. 2018. Musgraven sääntö selkeyttää sukupolvien välistä eläkekeskustelua. Eläketurvakeskus.